๚ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส๚

ขุทฺทกนิกาเย

ธมฺมปทปาฬิ

๑. ยมกวโคฺค

๑. มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา, มโนเสฏฺฐา มโนมยา;
มนสา เจ ปทุเฏฺฐน, ภาสติ วา กโรติ วา;
ตโต นํ ทุกฺขมเนฺวติ, จกฺกํว วหโต ปทํ๚

๒. มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา, มโนเสฏฺฐา มโนมยา;
มนสา เจ ปสเนฺนน, ภาสติ วา กโรติ วา;
ตโต นํ สุขมเนฺวติ, ฉายาว อนปายินี [อนุปายินี (ก.)]๚

๓. อโกฺกจฺฉิ มํ อวธิ มํ, อชินิ [อชินี (?)] มํ อหาสิ เม;
เย จ ตํ อุปนยฺหนฺติ, เวรํ เตสํ น สมฺมติ๚

๔. อโกฺกจฺฉิ มํ อวธิ มํ, อชินิ มํ อหาสิ เม;
เย จ ตํ นุปนยฺหนฺติ, เวรํ เตสูปสมฺมติ๚

๕. น หิ เวเรน เวรานิ, สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ;
อเวเรน จ สมฺมนฺติ, เอส ธโมฺม สนนฺตโน๚

๖. ปเร จ น วิชานนฺติ, มยเมตฺถ ยมามเส;
เย จ ตตฺถ วิชานนฺติ, ตโต สมฺมนฺติ เมธคา๚

๗. สุภานุปสฺสิํ วิหรนฺตํ, อินฺทฺริเยสุ อสํวุตํ;
โภชนมฺหิ จามตฺตญฺญุํ, กุสีตํ หีนวีริยํ;
ตํ เว ปสหติ มาโร, วาโต รุกฺขํว ทุพฺพลํ๚

๘. อสุภานุปสฺสิํ วิหรนฺตํ, อินฺทฺริเยสุ สุสํวุตํ;
โภชนมฺหิ จ มตฺตญฺญุํ, สทฺธํ อารทฺธวีริยํ;
ตํ เว นปฺปสหติ มาโร, วาโต เสลํว ปพฺพตํ๚

๙. อนิกฺกสาโว กาสาวํ, โย วตฺถํ ปริทหิสฺสติ;
อเปโต ทมสเจฺจน, น โส กาสาวมรหติ๚

๑๐. โย จ วนฺตกสาวสฺส, สีเลสุ สุสมาหิโต;
อุเปโต ทมสเจฺจน, ส เว กาสาวมรหติ๚

๑๑. อสาเร สารมติโน, สาเร จาสารทสฺสิโน;
เต สารํ นาธิคจฺฉนฺติ, มิจฺฉาสงฺกปฺปโคจรา๚

๑๒. สารญฺจ สารโต ญตฺวา, อสารญฺจ อสารโต;
เต สารํ อธิคจฺฉนฺติ, สมฺมาสงฺกปฺปโคจราฯ

๑๓. ยถา อคารํ ทุจฺฉนฺนํ, วุฏฺฐี สมติวิชฺฌติ;
เอวํ อภาวิตํ จิตฺตํ, ราโค สมติวิชฺฌติฯ

๑๔. ยถา อคารํ สุฉนฺนํ, วุฏฺฐี น สมติวิชฺฌติ;
เอวํ สุภาวิตํ จิตฺตํ, ราโค น สมติวิชฺฌติฯ

๑๕. อิธ โสจติ เปจฺจ โสจติ, ปาปการี อุภยตฺถ โสจติ;
โส โสจติ โส วิหญฺญติ, ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโนฯ

๑๖. อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ, กตปุญฺโญ อุภยตฺถ โมทติ;
โส โมทติ โส ปโมทติ, ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโนฯ

๑๗. อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ, ปาปการี [ปาปการิ (?)] อุภยตฺถ ตปฺปติ;
“ปาปํ เม กต”นฺติ ตปฺปติ, ภิโยฺย [ภีโย (สี.)] ตปฺปติ ทุคฺคตึ คโตฯ

๑๘. อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ, กตปุญฺโญ อุภยตฺถ นนฺทติ;
“ปุญฺญํ เม กต”นฺติ นนฺทติ, ภิโยฺย นนฺทติ สุคฺคตึ คโตฯ

๑๙. พหุมฺปิ เจ สํหิต [สหิตํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ภาสมาโน, น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต;
โคโปว คาโว คณยํ ปเรสํ, น ภาควา สามญฺญสฺส โหติฯ

๒๐. อปฺปมฺปิ เจ สํหิต ภาสมาโน, ธมฺมสฺส โหติ [โหตี (สี. ปี.)] อนุธมฺมจารี;
ราคญฺจ โทสญฺจ ปหาย โมหํ, สมฺมปฺปชาโน สุวิมุตฺตจิตฺโต;
อนุปาทิยาโน อิธ วา หุรํ วา, ส ภาควา สามญฺญสฺส โหติฯ

ยมกวคฺโค ปฐโม นิฏฺฐิโตฯ

๒. อปฺปมาทวโคฺค

๒๑. อปฺปมาโท อมตปทํ [อมตํ ปทํ (ก.)], ปมาโท มจฺจุโน ปทํ;
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ, เย ปมตฺตา ยถา มตาฯ

๒๒. เอวํ [เอตํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] วิเสสโต ญตฺวา, อปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตา;
อปฺปมาเท ปโมทนฺติ, อริยานํ โคจเร รตาฯ

๒๓. เต ฌายิโน สาตติกา, นิจฺจํ ทฬฺหปรกฺกมา;
ผุสนฺติ ธีรา นิพฺพานํ, โยคเกฺขมํ อนุตฺตรํฯ

๒๔. อุฏฺฐานวโต สตีมโต [สติมโต (สี. สฺยา. ก.)], สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน;
สญฺญตสฺส ธมฺมชีวิโน, อปฺปมตฺตสฺส [อปมตฺตสฺส (?)] ยโสภิวฑฺฒติฯ

๒๕. อุฏฺฐาเนนปฺปมาเทน , สํยเมน ทเมน จ;
ทีปํ กยิราถ เมธาวี, ยํ โอโฆ นาภิกีรติฯ

๒๖. ปมาทมนุยุญฺชนฺติ, พาลา ทุมฺเมธิโน ชนา;
อปฺปมาทญฺจ เมธาวี, ธนํ เสฏฺฐํว รกฺขติฯ

๒๗. มา ปมาทมนุยุเญฺชถ, มา กามรติสนฺถวํ [สนฺธวํ (ก)];
อปฺปมโตฺต หิ ฌายโนฺต, ปโปฺปติ วิปุลํ สุขํฯ

๒๘. ปมาทํ อปฺปมาเทน, ยทา นุทติ ปณฺฑิโต;
ปญฺญาปาสาทมารุยฺห, อโสโก โสกินึ ปชํ;
ปพฺพตโฏฺฐว ภูมเฏฺฐ [ภุมฺมเฏฺฐ (สี. สฺยา.)], ธีโร พาเล อเวกฺขติฯ

๒๙. อปฺปมโตฺต ปมเตฺตสุ, สุเตฺตสุ พหุชาคโร;
อพลสฺสํว สีฆโสฺส, หิตฺวา ยาติ สุเมธโสฯ

๓๐. อปฺปมาเทน มฆวา, เทวานํ เสฏฺฐตํ คโต;
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ, ปมาโท ครหิโต สทาฯ

๓๑. อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ, ปมาเท ภยทสฺสิ วา;
สํโยชนํ อณุํ ถูลํ, ฑหํ อคฺคีว คจฺฉติฯ

๓๒. อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ, ปมาเท ภยทสฺสิ วา;
อภโพฺพ ปริหานาย, นิพฺพานเสฺสว สนฺติเกฯ

อปฺปมาทวโคฺค ทุติโย นิฏฺฐิโตฯ

๓. จิตฺตวโคฺค

๓๓. ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ, ทูรกฺขํ [ทุรกฺขํ (สพฺพตฺถ)] ทุนฺนิวารยํ;
อุชุํ กโรติ เมธาวี, อุสุกาโรว เตชนํฯ

๓๔. วาริโชว ถเล ขิโตฺต, โอกโมกตอุพฺภโต;
ปริผนฺทติทํ จิตฺตํ, มารเธยฺยํ ปหาตเวฯ

๓๕. ทุนฺนิคฺคหสฺส ลหุโน, ยตฺถกามนิปาติโน;
จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ, จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํฯ

๓๖. สุทุทฺทสํ สุนิปุณํ, ยตฺถกามนิปาตินํ;
จิตฺตํ รเกฺขถ เมธาวี, จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหํฯ

๓๗. ทูรงฺคมํ เอกจรํ [เอกจารํ (ก.)], อสรีรํ คุหาสยํ;
เย จิตฺตํ สํยเมสฺสนฺติ, โมกฺขนฺติ มารพนฺธนาฯ

๓๘. อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺส, สทฺธมฺมํ อวิชานโต;
ปริปฺลวปสาทสฺส, ปญฺญา น ปริปูรติฯ

๓๙. อนวสฺสุตจิตฺตสฺส, อนนฺวาหตเจตโส;
ปุญฺญปาปปหีนสฺส, นตฺถิ ชาครโต ภยํฯ

๔๐. กุมฺภูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา, นครูปมํ จิตฺตมิทํ ฐเปตฺวา;
โยเธถ มารํ ปญฺญาวุเธน, ชิตญฺจ รเกฺข อนิเวสโน สิยาฯ

๔๑. อจิรํ วตยํ กาโย, ปถวิํ อธิเสสฺสติ;
ฉุโทฺธ อเปตวิญฺญาโณ, นิรตฺถํว กลิงฺครํฯ

๔๒. ทิโส ทิสํ ยํ ตํ กยิรา, เวรี วา ปน เวรินํ;
มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตํ, ปาปิโย [ปาปิยํ (?)] นํ ตโต กเรฯ

๔๓. น ตํ มาตา ปิตา กยิรา, อเญฺญ วาปิ จ ญาตกา;
สมฺมาปณิหิตํ จิตฺตํ, เสยฺยโส นํ ตโต กเรฯ

จิตฺตวโคฺค ตติโย นิฏฺฐิโตฯ

๔. ปุปฺผวโคฺค

๔๔. โก อิมํ [โกมํ (ก.)] ปถวึ วิเจสฺสติ [วิเชสฺสติ (สี. สฺยา. ปี.)], ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ;
โก ธมฺมปทํ สุเทสิตํ, กุสโล ปุปฺผมิว ปเจสฺสติ [ปุปฺผมิวปฺปเจสฺสติ (ก.)]๚

๔๕. เสโข ปถวึ วิเจสฺสติ, ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ;
เสโข ธมฺมปทํ สุเทสิตํ, กุสโล ปุปฺผมิว ปเจสฺสติ๚

๔๖. เผณูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา, มรีจิธมฺมํ อภิสมฺพุธาโน;
เฉตฺวาน มารสฺส ปปุปฺผกานิ [สปุปฺผกานิ (ฏีกา)], อทสฺสนํ มจฺจุราชสฺส คจฺเฉ๚

๔๗. ปุปฺผานิ เหว ปจินนฺตํ, พฺยาสตฺตมนสํ [พฺยาสตฺตมานสํ (ก.)] นรํ;
สุตฺตํ คามํ มโหโฆว, มจฺจุ อาทาย คจฺฉติ๚

๔๘. ปุปฺผานิ เหว ปจินนฺตํ, พฺยาสตฺตมนสํ นรํ;
อติตฺตเญฺญว กาเมสุ, อนฺตโก กุรุเต วสํ๚

๔๙. ยถาปิ ภมโร ปุปฺผํ, วณฺณคนฺธมเหฐยํ [วณฺณคนฺธมโปฐยํ (ก.)];
ปเลติ รสมาทาย, เอวํ คาเม มุนี จเร๚

๕๐. น ปเรสํ วิโลมานิ, น ปเรสํ กตากตํ;
อตฺตโนว อเวกฺเขยฺย, กตานิ อกตานิ จ๚

๕๑. ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ, วณฺณวนฺตํ อคนฺธกํ;
เอวํ สุภาสิตา วาจา, อผลา โหติ อกุพฺพโต๚

๕๒. ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ, วณฺณวนฺตํ สุคนฺธกํ [สคนฺธกํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)];
เอวํ สุภาสิตา วาจา, สผลา โหติ กุพฺพโต [สกุพฺพโต (สี. ปี.), ปกุพฺพโต (สี. อฏฺฐ.), สุกุพฺพโต (สฺยา. กํ.)]๚

๕๓. ยถาปิ ปุปฺผราสิมฺหา, กยิรา มาลาคุเณ พหู;
เอวํ ชาเตน มเจฺจน, กตฺตพฺพํ กุสลํ พหุํ๚

๕๔. น ปุปฺผคนฺโธ ปฏิวาตเมติ, น จนฺทนํ ตครมลฺลิกา [ตครมลฺลิกา (สี. สฺยา. กํ. ปี.)];
สตญฺจ คนฺโธ ปฏิวาตเมติ, สพฺพา ทิสา สปฺปุริโส ปวายติ๚

๕๕. จนฺทนํ ตครํ วาปิ, อุปฺปลํ อถ วสฺสิกี;
เอเตสํ คนฺธชาตานํ, สีลคนฺโธ อนุตฺตโร๚

๕๖. อปฺปมตฺโต อยํ คนฺโธ, ยฺวายํ ตครจนฺทนํ [ยายํ ตครจนฺทนี (สี. สฺยา. กํ. ปี.)];
โย จ สีลวตํ คนฺโธ, วาติ เทเวสุ อุตฺตโม๚

๕๗. เตสํ สมฺปนฺนสีลานํ, อปฺปมาทวิหารินํ;
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตานํ, มาโร มคฺคํ น วินฺทติ๚

๕๘. ยถา สงฺการฐานสฺมึ [สงฺการธานสฺมึ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)], อุชฺฌิตสฺมึ มหาปเถ;

ปทุมํ ตตฺถ ชาเยถ, สุจิคนฺธํ มโนรมํฯ

๕๙. เอวํ สงฺการภูเตสุ, อนฺธภูเต [อนฺธีภูเต (ก.)] ปุถุชฺชเน;
อติโรจติ ปญฺญาย, สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกฯ

ปุปฺผวคฺโค จตุตฺโถ นิฏฺฐิโตฯ

๕. พาลวโคฺค

๖๐. ทีฆา ชาครโต รตฺติ, ทีฆํ สนฺตสฺส โยชนํ;
ทีโฆ พาลานํ สํสาโร, สทฺธมฺมํ อวิชานตํฯ

๖๑. จรเญฺจ นาธิคเจฺฉยฺย, เสยฺยํ สทิสมตฺตโน;
เอกจริยํ [เอกจริยํ (ก.)] ทฬฺหํ กยิรา, นตฺถิ พาเล สหายตาฯ

๖๒. ปุตฺตา มตฺถิ ธนมฺมตฺถิ [ปุตฺตมตฺถิ ธนมตฺถิ (ก.)], อิติ พาโล วิหญฺญติ;
อตฺตา หิ [อตฺตาปิ (?)] อตฺตโน นตฺถิ, กุโต ปุตฺตา กุโต ธนํฯ

๖๓. โย พาโล มญฺญติ พาลฺยํ, ปณฺฑิโต วาปิ เตน โส;
พาโล จ ปณฺฑิตมานี, ส เว "พาโล"ติ วุจฺจติฯ

๖๔. ยาวชีวมฺปิ เจ พาโล, ปณฺฑิตํ ปยิรุปาสติ;
น โส ธมฺมํ วิชานาติ, ทพฺพี สูปรสํ ยถาฯ

๖๕. มุหุตฺตมปิ เจ วิญฺญู, ปณฺฑิตํ ปยิรุปาสติ;
ขิปฺปํ ธมฺมํ วิชานาติ, ชิวฺหา สูปรสํ ยถาฯ

๖๖. จรนฺติ พาลา ทุเมฺมธา, อมิเตฺตเนว อตฺตนา;
กโรนฺตา ปาปกํ กมฺมํ, ยํ โหติ กฏุกปฺผลํฯ

๖๗. น ตํ กมฺมํ กตํ สาธุ, ยํ กตฺวา อนุตปฺปติ;
ยสฺส อสฺสุมุโข โรทํ, วิปากํ ปฏิเสวติฯ

๖๘. ตญฺจ กมฺมํ กตํ สาธุ, ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ;
ยสฺส ปตีโต สุมโน, วิปากํ ปฏิเสวติฯ

๖๙. มธุวา [มธุํ วา (ที. นิ. ฏีกา ๑)] มญฺญติ พาโล, ยาว ปาปํ น ปจฺจติ;
ยทา จ ปจฺจติ ปาปํ, พาโล [อถ พาโล (สี. สฺยา.) อถ (?)] ทุกฺขํ นิคจฺฉติฯ

๗๐. มาเส มาเส กุสเคฺคน, พาโล ภุเญฺชยฺย โภชนํ;
น โส สงฺขาตธมฺมานํ [สงฺขตธมฺมานํ (สี. ปี. ก.)], กลํ อคฺฆติ โสฬสิํฯ

๗๑. น หิ ปาปํ กตํ กมฺมํ, สชฺชุ ขีรํว มุจฺจติ;
ฑหนฺตํ พาลมเนฺวติ, ภสฺมจฺฉโนฺนว [ภสฺมาฉโนฺนว (สี. ปี. ก.)] ปาวโกฯ

๗๒. ยาวเทว อนตฺถาย, ญตฺตํ [ญาตํ (?)] พาลสฺส ชายติ;
หนฺติ พาลสฺส สุกฺกํสํ, มุทฺธมสฺส วิปาตยํฯ

๗๓. อสนฺตํ ภาวนมิเจฺฉยฺย [อสนฺตํ ภาวมิเจฺฉยฺย (สฺยา.), อสนฺตภาวนมิเจฺฉยฺย (ก.)], ปุเรกฺขารญฺจ ภิกฺขุสุ;
อาวาเสสุ จ อิสฺสริยํ, ปูชา ปรกุเลสุ จฯ

๗๔. มเมว กต มญฺญนฺตุ, คิหีปพฺพชิตา อุโภ;

มเมวาติวสา อสฺสุ, กิจฺจากิเจฺจสุ กิสฺมิจิ;
อิติ พาลสฺส สงฺกโปฺป, อิจฺฉา มาโน จ วฑฺฒติฯ

๗๕. อญฺญา หิ ลาภูปนิสา, อญฺญา นิพฺพานคามินี;
เอวเมตํ อภิญฺญาย, ภิกฺขุ พุทฺธสฺส สาวโก;
สกฺการํ นาภินเนฺทยฺย, วิเวกมนุพฺรูหเยฯ

พาลวโคฺค ปญฺจโม นิฏฺฐิโตฯ

๖. ปณฺฑิตวโคฺค

๗๖. นิธีนํว ปวตฺตารํ, ยํ ปเสฺส วชฺชทสฺสินํ;
นิคฺคยฺหวาทึ เมธาวึ, ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช;
ตาทิสํ ภชมานสฺส, เสโยฺย โหติ น ปาปิโยฯ

๗๗. โอวเทยฺยานุสาเสยฺย, อสพฺภา จ นิวารเย;
สตญฺหิ โส ปิโย โหติ, อสตํ โหติ อปฺปิโยฯ

๗๘. น ภเช ปาปเก มิเตฺต, น ภเช ปุริสาธเม;
ภเชถ มิเตฺต กลฺยาเณ, ภเชถ ปุริสุตฺตเมฯ

๗๙. ธมฺมปีติ สุขํ เสติ, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
อริยปฺปเวทิเต ธเมฺม, สทา รมติ ปณฺฑิโตฯ

๘๐. อุทกญฺหิ นยนฺติ เนตฺติกา, อุสุการา นมยนฺติ [ทมยนฺติ (ก.)] เตชนํ;
ทารุํ นมยนฺติ ตจฺฉกา, อตฺตานํ ทมยนฺติ ปณฺฑิตาฯ

๘๑. เสโล ยถา เอกฆโน [เอกคฺฆโน (ก.)], วาเตน น สมีรติ;
เอวํ นินฺทาปสํสาสุ, น สมิญฺชนฺติ ปณฺฑิตาฯ

๘๒. ยถาปิ รหโท คมฺภีโร, วิปฺปสโนฺน อนาวิโล;
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน, วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตาฯ

๘๓. สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา จชนฺติ, น กามกามา ลปยนฺติ สโนฺต;
สุเขน ผุฎฺฐา อถ วา ทุเขน, น อุจฺจาวจํ [โนจฺจาวจํ (สี. อฎฺฐ.)] ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺติฯ

๘๔. น อตฺตเหตุ น ปรสฺส เหตุ, น ปุตฺตมิเจฺฉ น ธนํ น รฎฺฐํ;
น อิเจฺฉยฺย [นยิเจฺฉ (ปี.), นิเจฺฉ (?)] อธเมฺมน สมิทฺธิมตฺตโน, ส สีลวา ปญฺญวา ธมฺมิโก สิยาฯ

๘๕. อปฺปกา เต มนุเสฺสสุ, เย ชนา ปารคามิโน;
อถายํ อิตรา ปชา, ตีรเมวานุธาวติฯ

๘๖. เย จ โข สมฺมทกฺขาเต, ธเมฺม ธมฺมานุวตฺติโน;
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ, มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรํฯ

๘๗. กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหาย, สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺฑิโต;
โอกา อโนกมาคมฺม, วิเวเก ยตฺถ ทูรมํฯ

๘๘. ตตฺราภิรติมิเจฺฉยฺย, หิตฺวา กาเม อกิญฺจโน;
ปริโยทเปยฺย [ปริโยทาเปยฺย (?)] อตฺตานํ, จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺฑิโตฯ

๘๙. เยสํ สโมฺพธิยเงฺคสุ, สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตํ;
อาทานปฎินิสฺสเคฺค, อนุปาทาย เย รตา;

ขีณาสวา ชุติมโนฺต, เต โลเก ปรินิพฺพุตาฯ

ปณฺฑิตวโคฺค ฉโฏฺฐ นิฏฺฐิโตฯ

๗. อรหนฺตวโคฺค

๙๐. คตทฺธิโน วิโสกสฺส, วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ;
สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส, ปริฬาโห น วิชฺชติฯ

๙๑. อุยฺยุญฺชนฺติ สตีมนฺโต, น นิเกเต รมนฺติ เต;
หํสาว ปลฺลลํ หิตฺวา, โอกโมกํ ชหนฺติ เตฯ

๙๒. เยสํ สนฺนิจโย นตฺถิ, เย ปริญฺญาตโภชนา;
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ, วิโมโกฺข เยสํ โคจโร;
อากาเส ว สกุนฺตานํ [สกุณานํ (ก.)], คติ เตสํ ทุรนฺนยาฯ

๙๓. ยสฺสาสวา ปริกฺขีณา, อาหาเร จ อนิสฺสิโต;
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ, วิโมโกฺข ยสฺส โคจโร;
อากาเส ว สกุนฺตานํ, ปทํ ตสฺส ทุรนฺนยํฯ

๙๔. ยสฺสินฺทฺริยานิ สมถงฺคตานิ [สมถํ คตานิ (สี. ปี.)], อสฺสา ยถา สารถินา สุทนฺตา;
ปหีนมานสฺส อนาสวสฺส, เทวาปิ ตสฺส ปิหยนฺติ ตาทิโนฯ

๙๕. ปถวิสโม โน วิรุชฺฌติ, อินฺทขิลุปโม [อินฺทขีลูปโม (สี. สฺยา. ก.)] ตาทิ สุพฺพโต;
รหโทว อเปตกทฺทโม, สํสารา น ภวนฺติ ตาทิโนฯ

๙๖. สนฺตํ ตสฺส มนํ โหติ, สนฺตา วาจา จ กมฺม จ;
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตสฺส, อุปสนฺตสฺส ตาทิโนฯ

๙๗. อสฺสโทฺธ อกตญฺญู จ, สนฺธิเจฺฉโท จ โย นโร;
หตาวกาโส วนฺตาโส, ส เว อุตฺตมโปริโสฯ

๙๘. คาเม วา ยทิ วารเญฺญ, นินฺเน วา ยทิ วา ถเล;
ยตฺถ อรหโนฺต วิหรนฺติ, ตํ ภูมิรามเณยฺยกํฯ

๙๙. รมณียานิ อรญฺญานิ, ยตฺถ น รมตี ชโน;
วีตราคา รมิสฺสนฺติ, น เต กามคเวสิโนฯ

อรหนฺตวโคฺค สตฺตโม นิฏฺฐิโตฯ

๘. สหสฺสวคฺโค

๑๐๐ สหสฺสมปิ เจ วาจา, อนตฺถปทสํหิตา;
เอกํ อตฺถปทํ เสยฺโย, ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติฯ

๑๐๑ สหสฺสมปิ เจ คาถา, อนตฺถปทสํหิตา;
เอกํ คาถาปทํ เสยฺโย, ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติฯ

๑๐๒ โย จ คาถา สตํ ภาเส, อนตฺถปทสํหิตา [อนตฺถปทสญฺหิตํ (ก.) วิเสสนํ เหตํ คาถาติปทสฺส];
เอกํ ธมฺมปทํ เสยฺโย, ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติฯ

๑๐๓ โย สหสฺสํ สหสฺเสน, สงฺคาเม มานุเส ชิเน;
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ [อตฺตานํ (สี. ปี.)], ส เว สงฺคามชุตฺตโมฯ

๑๐๔ อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย, ยา จายํ อิตรา ปชา;
อตฺตทนฺตสฺส โปสสฺส, นิจฺจํ สญฺญตจาริโนฯ

๑๐๕ เนว เทโว น คนฺธพฺโพ, น มาโร สห พฺรหฺมุนา;
ชิตํ อปชิตํ กยิรา, ตถารูปสฺส ชนฺตุโนฯ

๑๐๖ มาเส มาเส สหสฺเสน, โย ยเชถ สตํ สมํ;
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ, มุหุตฺตมปิ ปูชเย;
สาเยว ปูชนา เสยฺโย, ยเญฺจ วสฺสสตํ หุตํฯ

๑๐๗ โย จ วสฺสสตํ ชนฺตุ, อคฺคิํ ปริจเร วเน;
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ, มุหุตฺตมปิ ปูชเย;
สาเยว ปูชนา เสยฺโย, ยเญฺจ วสฺสสตํ หุตํฯ

๑๐๘ ยํ กิญฺจิ ยิฏฺฐํ ว หุตํ ว [ยิฏฺฐญฺจ หุตญฺจ (ก.)] โลเก, สํวจฺฉรํ ยเชถ ปุญฺญเปโกฺข;
สพฺพมฺปิ ตํ น จตุภาคเมติ, อภิวาทนา อุชฺชุคเตสุ เสยฺโยฯ

๑๐๙ อภิวาทนสีลิสฺส, นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน [วทฺธาปจายิโน (สี. ปี.)];
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ, อายุ วณฺโณ สุขํ พลํฯ

๑๑๐ โย จ วสฺสสตํ ชีเว, ทุสฺสีโล อสมาหิโต;
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย, สีลวนฺตสฺส ฌายิโนฯ

๑๑๑ โย จ วสฺสสตํ ชีเว, ทุปฺปโญฺญ อสมาหิโต;
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย, ปญฺญวนฺตสฺส ฌายิโนฯ

๑๑๒ โย จ วสฺสสตํ ชีเว, กุสีโต หีนวีริโย;
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย, วีริยมารภโต ทฬฺหํฯ

๑๑๓ โย จ วสฺสสตํ ชีเว, อปสฺสํ อุทยพฺพยํ;
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย, ปสฺสโต อุทยพฺพยํฯ

๑๑๔โย จ วสฺสสตํ ชีเว, อปสฺสํ อมตํ ปทํ;
เอกาหํ ชีวิตํ เสโยฺย, ปสฺสโต อมตํ ปทํฯ

๑๑๕โย จ วสฺสสตํ ชีเว, อปสฺสํ ธมฺมมุตฺตมํ;
เอกาหํ ชีวิตํ เสโยฺย, ปสฺสโต ธมฺมมุตฺตมํฯ

สหสฺสวโคฺค อฏฺฐโม นิฏฺฐิโตฯ

๙. ปาปวโคฺค

๑๑๖. อภิตฺถเรถ กลฺยาเณ, ปาปา จิตฺตํ นิวารเย;
ทนฺธญฺหิ กโรโต ปุญฺญํ, ปาปสฺมึ รมตี มโนฯ

๑๑๗. ปาปญฺเจ ปุริโส กยิรา, น นํ [น ตํ (สี. ปี.)] กยิรา ปุนปฺปุนํ;
น ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ, ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโยฯ

๑๑๘. ปุญฺญญฺเจ ปุริโส กยิรา, กยิรา นํ [กยิราเถตํ (สี. สฺยา.), กยิราเถนํ (ปี.)] ปุนปฺปุนํ;
ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ, สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโยฯ

๑๑๙. ปาโปปิ ปสฺสติ ภทฺรํ, ยาว ปาปํ น ปจฺจติ;
ยทา จ ปจฺจติ ปาปํ, อถ ปาโป ปาปานิ [อถ ปาปานิ (?)] ปสฺสติฯ

๑๒๐. ภโทฺรปิ ปสฺสติ ปาปํ, ยาว ภทฺรํ น ปจฺจติ;
ยทา จ ปจฺจติ ภทฺรํ, อถ ภโทฺร ภทฺรานิ [อถ ภทฺรานิ (?)] ปสฺสติฯ

๑๒๑. มาวมญฺเญถ [มาปฺปมญฺเญถ (สี. สฺยา. ปี.)] ปาปสฺส, น มนฺตํ [น มํ ตํ (สี. ปี.), น มตฺตํ (สฺยา.)] อาคมิสฺสติ;
อุทพินฺทุนิปาเตน, อุทกุมฺโภปิ ปูรติ;
พาโล ปูรติ [ปูรติ พาโล (สี. ก.), อาปูรติ พาโล (สฺยา.)] ปาปสฺส, โถกํ โถกมฺปิ [โถก โถกมฺปิ (สี. ปี.)] อาจินํฯ

๑๒๒. มาวมญฺเญถ ปุญฺญสฺส, น มนฺตํ อาคมิสฺสติ;
อุทพินฺทุนิปาเตน, อุทกุมฺโภปิ ปูรติ;
ธีโร ปูรติ ปุญฺญสฺส, โถกํ โถกมฺปิ อาจินํฯ

๑๒๓. วาณิโชว ภยํ มคฺคํ, อปฺปสโตฺถ มหทฺธโน;
วิสํ ชีวิตุกาโมว, ปาปานิ ปริวชฺชเยฯ

๑๒๔. ปาณิมฺหิ เจ วโณ นาสฺส, หเรยฺย ปาณินา วิสํ;
นาพฺพณํ วิสมเนฺวติ, นตฺถิ ปาปํ อกุพฺพโตฯ

๑๒๕. โย อปฺปทุฏฺฐสฺส นรสฺส ทุสฺสติ, สุทฺธสฺส โปสสฺส อนงฺคณสฺส;
ตเมว พาลํ ปเจฺจติ ปาปํ, สุขุโม รโช ปฏิวาตํว ขิโตฺตฯ

๑๒๖. คพฺภเมเก อุปฺปชฺชนฺติ, นิรยํ ปาปกมฺมิโน;
สคฺคํ สุคติโน ยนฺติ, ปรินิพฺพนฺติ อนาสวาฯ

๑๒๗. น อนฺตลิกฺเข น สมุทฺทมเชฺฌ, น ปพฺพตานํ วิวรํ ปวิสฺส [ปวิสํ (สฺยา.)];
น วิชฺชตี [น วิชฺชติ (ก. สี. ปี. ก.)] โส ชคติปฺปเทโส, ยตฺถฏฺฐิโต [ยตฺรฏฺฐิโต (สฺยา.)] มุเจฺจยฺย ปาปกมฺมาฯ

๑๒๘. น อนฺตลิกฺเข น สมุทฺทมเชฺฌ, น ปพฺพตานํ วิวรํ ปวิสฺส;
น วิชฺชตี โส ชคติปฺปเทโส, ยตฺถฏฺฐิตํ [ยตฺรฏฺฐิตํ (สฺยา.)] นปฺปสเหยฺย มจฺจุฯ

ปาปวโคฺค นวโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๐. ทณฺฑวโคฺค

๑๒๙. สเพฺพ ตสนฺติ ทณฺฑสฺส, สเพฺพ ภายนฺติ มจฺจุโน;
อตฺตานํ อุปมํ กตฺวา, น หเนยฺย น ฆาตเยฯ

๑๓๐. สเพฺพ ตสนฺติ ทณฺฑสฺส, สเพฺพสํ ชีวิตํ ปิยํ;
อตฺตานํ อุปมํ กตฺวา, น หเนยฺย น ฆาตเยฯ

๑๓๑. สุขกามานิ ภูตานิ, โย ทเณฺฑน วิหึสติ;
อตฺตโน สุขเมสาโน, เปจฺจ โส น ลภเต สุขํฯ

๑๓๒. สุขกามานิ ภูตานิ, โย ทเณฺฑน น หึสติ;
อตฺตโน สุขเมสาโน, เปจฺจ โส ลภเต สุขํฯ

๑๓๓. มาโวจ ผรุสํ กญฺจิ, วุตฺตา ปฏิวเทยฺยุ ตํ [ปฏิวเทยฺยุํ ตํ (ก.)];
ทุกฺขา หิ สารมฺภกถา, ปฏิทณฺฑา ผุเสยฺยุ ตํ [ผุเสยฺยุํ ตํ (ก.)]ฯ

๑๓๔. สเจ เนเรสิ อตฺตานํ, กํโส อุปหโต ยถา;
เอส ปโตฺตสิ นิพฺพานํ, สารมฺโภ เต น วิชฺชติฯ

๑๓๕. ยถา ทเณฺฑน โคปาโล, คาโว ปาเชติ โคจรํ;
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ, อายุํ ปาเชนฺติ ปาณินํฯ

๑๓๖. อถ ปาปานิ กมฺมานิ, กรํ พาโล น พุชฺฌติ;
เสหิ กเมฺมหิ ทุเมฺมโธ, อคฺคิทโฑฺฒว ตปฺปติฯ

๑๓๗. โย ทเณฺฑน อทเณฺฑสุ, อปฺปทุเฎฺฐสุ ทุสฺสติ;
ทสนฺนมญฺญตรํ ฐานํ, ขิปฺปเมว นิคจฺฉติฯ

๑๓๘. เวทนํ ผรุสํ ชานึ, สรีรสฺส จ เภทนํ [สรีรสฺส ปเภทนํ (สฺยา.)];
ครุกํ วาปิ อาพาธํ, จิตฺตเกฺขปญฺจ [จิตฺตเกฺขปํ ว (สี. สฺยา. ปี.)] ปาปุเณฯ

๑๓๙. ราชโต วา อุปสคฺคํ [อุปสฺสคฺคํ (สี. ปี.)], อพฺภกฺขานญฺจ [อพฺภกฺขานํ ว (สี. ปี.)] ทารุณํ;
ปริกฺขยญฺจ [ปริกฺขยํ ว (สี. สฺยา. ปี.)] ญาตีนํ, โภคานญฺจ [โภคานํ ว (สี. สฺยา. ปี.)] ปภงฺคุรํ [ปภงฺคุนํ (ก.)]ฯ

๑๔๐. อถ วาสฺส อคารานิ, อคฺคิ ฑหติ [ฑยฺหติ (ก.)] ปาวโก;
กายสฺส เภทา ทุปฺปโญฺญ, นิรยํ โสปปชฺชติ [โส อุปปชฺชติ (สี. สฺยา.)]ฯ

๑๔๑. น นคฺคจริยา น ชฏา น ปงฺกา, นานาสกา ถณฺฑิลสายิกา วา;
รโชชลฺลํ อุกฺกุฏิกปฺปธานํ, โสเธนฺติ มจฺจํ อวิติณฺณกงฺขํฯ

๑๔๒. อลงฺกโต เจปิ สมํ จเรยฺย, สโนฺต ทโนฺต นิยโต พฺรหฺมจารี;
สเพฺพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ, โส พฺราหฺมโณ โส สมโณ ส ภิกฺขุฯ

๑๔๗. หิรีนิเสโธ ปุริโส, โกจิ โลกสฺมิ วิชฺชติ;
โย นิทฺทํ [นินฺทํ (สี. ปี.) สํ. นิ. ๑.๑๘] อปโพเธติ [อปโพธติ (สี. สฺยา. ปี.)], อโสฺส ภโทฺร กสามิวฯ

๑๔๔. อโสฺส ยถา ภโทฺร กสานิวิโฏฺฐ, อาตาปิโน สํเวคิโน ภวาถ;
สทฺธาย สีเลน จ วีริเยน จ, สมาธินา ธมฺมวินิจฺฉเยน จ;
สมฺปนฺนวิชฺชาจรณา ปติสฺสตา, ชหิสฺสถ [ปหสฺสถ (สี. สฺยา. ปี.)] ทุกฺขมิทํ อนปฺปกํฯ

๑๔๕. อุทกญฺหิ นยนฺติ เนตฺติกา, อุสุการา นมยนฺติ เตชนํ;
ทารุํ นมยนฺติ ตจฺฉกา, อตฺตานํ ทมยนฺติ สุพฺพตาฯ

ทณฺฑวโคฺค ทสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๑. ชราวคฺโค

๑๔๖. โก นุ หาโส [กินฺนุ หาโส (ก.)] กิมานนฺโท, นิจฺจํ ปชฺชลิเต สติ;
อนฺธกาเรน โอนทฺธา, ปทีปํ น คเวสถฯ

๑๔๗. ปสฺส จิตฺตกตํ พิมฺพํ, อรุกายํ สมุสฺสิตํ;
อาตุรํ พหุสงฺกปฺปํ, ยสฺส นตฺถิ ธุวํ ฐิติฯ

๑๔๘. ปริชิณฺณมิทํ รูปํ, โรคนีฬํ [โรคนิฑฺฑํ (สี. ปี.), โรคนิทฺธํ (สฺยา.)] ปภงฺคุรํ;
ภิชฺชติ ปูติสเนฺทโห, มรณนฺตญฺหิ ชีวิตํฯ

๑๔๙. ยานิมานิ อปตฺถานิ [ยานิมานิ อปตฺถานิ (สี. สฺยา. ปี.), ยานิมานิ'ปวิทฺธานิ (?)], อลาพูเนว [อลาปูเนว (สี. สฺยา. ปี.)] สารเท;
กาโปตกานิ อฏฺฐีนิ, ตานิ ทิสฺวาน กา รติฯ

๑๕๐. อฏฺฐีนํ นครํ กตํ, มํสโลหิตเลปนํ;
ยตฺถ ชรา จ มจฺจุ จ, มาโน มกฺโข จ โอหิโตฯ

๑๕๑. ชีรนฺติ เว ราชรถา สุจิตฺตา, อโถ สรีรมฺปิ ชรํ อุเปติ;
สตญฺจ ธโมฺม น ชรํ อุเปติ, สโนฺต หเว สพฺภิ ปเวทยนฺติฯ

๑๕๒. อปฺปสฺสุตายํ ปุริโส, พลิพโทฺทว [พลิวโทฺทว (สี. สฺยา. ปี.)] ชีรติ;
มํสานิ ตสฺส วฑฺฒนฺติ, ปญฺญา ตสฺส น วฑฺฒติฯ

๑๕๓. อเนกชาติสํสารํ , สนฺธาวิสฺสํ อนิพฺพิสํ;
คหการํ [คหการกํ (สี. สฺยา. ปี.)] คเวสโนฺต, ทุกฺขา ชาติ ปุนปฺปุนํฯ

๑๕๔. คหการก ทิโฏฺฐสิ, ปุน เคหํ น กาหสิ;
สพฺพา เต ผาสุกา ภคฺคา, คหกูฏํ วิสงฺขตํ;
วิสงฺขารคตํ จิตฺตํ, ตณฺหานํ ขยมชฺฌคาฯ

๑๕๕. อจริตฺวา พฺรหฺมจริยํ, อลทฺธา โยพฺพเน ธนํ;
ชิณฺณโกญฺจาว ฌายนฺติ, ขีณมเจฺฉว ปลฺลเลฯ

๑๕๖. อจริตฺวา พฺรหฺมจริยํ, อลทฺธา โยพฺพเน ธนํ;
เสนฺติ จาปาติขีณาว, ปุราณานิ อนุตฺถุนํฯ

ชราวคฺโค เอกาทสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๒. อตฺตวโคฺค

๑๕๗. อตฺตานเญฺจ ปิยํ ชญฺญา, รเกฺขยฺย นํ สุรกฺขิตํ;
ติณฺณํ อญฺญตรํ ยามํ, ปฏิชเคฺคยฺย ปณฺฑิโตฯ

๑๕๘. อตฺตานเมว ปฐมํ, ปติรูเป นิเวสเย;
อถญฺญมนุสาเสยฺย, น กิลิเสฺสยฺย ปณฺฑิโตฯ

๑๕๙. อตฺตานํ เจ ตถา กยิรา, ยถาญฺญมนุสาสติ;
สุทนฺโต วต ทเมถ, อตฺตา หิ กิร ทุทฺทโมฯ

๑๖๐. อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ, โก หิ นาโถ ปโร สิยา;
อตฺตนา หิ สุทเนฺตน, นาถํ ลภติ ทุลฺลภํฯ

๑๖๑. อตฺตนา หิ กตํ ปาปํ, อตฺตชํ อตฺตสมฺภวํ;
อภิมตฺถติ [อภิมนฺตติ (สี. ปี.)] ทุเมฺมธํ, วชิรํ วสฺมมยํ [วชิรํว’มฺหมยํ (สฺยา. ก.)] มณิํฯ

๑๖๒. ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลฺยํ, มาลุวา สาลมิโวตฺถตํ;
กโรติ โส ตถตฺตานํ, ยถา นํ อิจฺฉตี ทิโสฯ

๑๖๓. สุกรานิ อสาธูนิ, อตฺตโน อหิตานิ จ;
ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ, ตํ เว ปรมทุกฺกรํฯ

๑๖๔. โย สาสนํ อรหตํ, อริยานํ ธมฺมชีวินํ;
ปฏิโกฺกสติ ทุเมฺมโธ, ทิฏฺฐิํ นิสฺสาย ปาปิกํ;
ผลานิ กฏฺฐกเสฺสว, อตฺตฆาตาย [อตฺตฆญฺญาย (สี. สฺยา. ปี.)] ผลฺลติฯ

๑๖๕. อตฺตนา หิ [อตฺตนาว (สี. สฺยา. ปี.)] กตํ ปาปํ, อตฺตนา สํกิลิสฺสติ;
อตฺตนา อกตํ ปาปํ, อตฺตนาว วิสุชฺฌติ;
สุทฺธี อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ, นาโญฺญ อญฺญํ [นาญฺญมโญฺญ(สี.)] วิโสธเยฯ

๑๖๖. อตฺตทตฺถํ ปรเตฺถน, พหุนาปิ น หาปเย;
อตฺตทตฺถมภิญฺญาย, สทตฺถปสุโต สิยาฯ

อตฺตวโคฺค ทฺวาทสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๓. โลกวโคฺค

๑๖๗. หีนํ ธมฺมํ น เสเวยฺย, ปมาเทน น สํวเส;
มิจฺฉาทิฏฺฐึ น เสเวยฺย, น สิยา โลกวฑฺฒโนฯ

๑๖๘. อุตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺย, ธมฺมํ สุจริตํ จเร;
ธมฺมจารี สุขํ เสติ, อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จฯ

๑๖๙. ธมฺมํ จเร สุจริตํ, น นํ ทุจฺจริตํ จเร;
ธมฺมจารี สุขํ เสติ, อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จฯ

๑๗๐. ยถา ปุพฺพุฬกํ [ปุพฺพุฬกํ (สี. ปี.)] ปเสฺส, ยถา ปเสฺส มรีจิกํ;
เอวํ โลกํ อเวกฺขนฺตํ, มจฺจุราชา น ปสฺสติฯ

๑๗๑. เอถ ปสฺสถิมํ โลกํ, จิตฺตํ ราชรถูปมํ;
ยตฺถ พาลา วิสีทนฺติ, นตฺถิ สโงฺค วิชานตํฯ

๑๗๒. โย จ ปุเพฺพ ปมชฺชิตฺวา, ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ;
โสมํ โลกํ ปภาเสติ, อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมาฯ

๑๗๓. ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ, กุสเลน ปิธียติ [ปิตียติ (สี. สฺยา. ปี.)];
โสมํ โลกํ ปภาเสติ, อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมาฯ

๑๗๔. อนฺธภูโต [อนฺธีภูโต (ก.)] อยํ โลโก, ตนุเกตฺถ วิปสฺสติ;
สกุโณ ชาลมุตฺโตว, อโปฺป สคฺคาย คจฺฉติฯ

๑๗๕. หํสาทิจฺจปเถ ยนฺติ, อากาเส ยนฺติ อิทฺธิยา;
นียนฺติ ธีรา โลกมฺหา, เชตฺวา มารํ สวาหินึ [สวาหนํ (สฺยา. ก.)]ฯ

๑๗๖. เอกํ ธมฺมํ อตีตสฺส, มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน;
วิติณฺณปรโลกสฺส, นตฺถิ ปาปํ อการิยํฯ

๑๗๗. น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺติ, พาลา หเว นปฺปสํสนฺติ ทานํ;
ธีโร จ ทานํ อนุโมทมาโน, เตเนว โส โหติ สุขี ปรตฺถฯ

๑๗๘. ปถพฺยา เอกรเชฺชน, สคฺคสฺส คมเนน วา;
สพฺพโลกาธิปเจฺจน, โสตาปตฺติผลํ วรํฯ

โลกวโคฺค เตรสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๔. พุทฺธวโคฺค

๑๗๙. ยสฺส ชิตํ นาวชียติ, ชิตํ ยสฺส [ชิตมสฺส (สี. สฺยา. ปี.), ชิตํ มสฺส (ก.)] โน ยาติ โกจิ โลเก;
ตํ พุทฺธมนนฺตโคจรํ, อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถฯ

๑๘๐. ยสฺส ชาลินี วิสตฺติกา, ตณฺหา นตฺถิ กุหิญฺจิ เนตเว;
ตํ พุทฺธมนนฺตโคจรํ, อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถฯ

๑๘๑. เย ฌานปสุตา ธีรา, เนกฺขมฺมูปสเม รตา;
เทวาปิ เตสํ ปิหยนฺติ, สมฺพุทฺธานํ สตีมตํฯ

๑๘๒. กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ, กิจฺฉํ มจฺจาน ชีวิตํ;
กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวนํ, กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโทฯ

๑๘๓. สพฺพปาปสฺส อกรณํ, กุสลสฺส อุปสมฺปทา [กุสลสฺสูปสมฺปทา (สฺยา.)];
สจิตฺตปริโยทปนํ [สจิตฺตปริโยทาปนํ (?)], เอตํ พุทฺธาน สาสนํฯ

๑๘๔. ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา, นิพฺพานํ [นิพฺพาณํ (ก. สี. ปี.)] ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา;
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี, น [อยํ นกาโร สี. สฺยา. ปี. ปาตฺถเกสุ น ทิสฺสติ] สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโตฯ

๑๘๕. อนูปวาโท อนูปฆาโต [อนุปวาโท อนุปฆาโต (สฺยา. ก.)], ปาติโมกฺเข จ สํวโร;
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ, ปนฺตญฺจ สยนาสนํ;
อธิจิตฺเต จ อาโยโค, เอตํ พุทฺธาน สาสนํฯ

๑๘๖. น กหาปณวสฺเสน, ติตฺติ กาเมสุ วิชฺชติ;
อปฺปสฺสาทา ทุขา กามา, อิติ วิญฺญาย ปณฺฑิโตฯ

๑๘๗. อปิ ทิเพฺพสุ กาเมสุ, รตึ โส นาธิคจฺฉติ;
ตณฺหกฺขยรโต โหติ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกฯ

๑๘๘. พหุํ เว สรณํ ยนฺติ, ปพฺพตานิ วนานิ จ;
อารามรุกฺขเจตฺยานิ, มนุสฺสา ภยตชฺชิตาฯ

๑๘๙. เนตํ โข สรณํ เขมํ, เนตํ สรณมุตฺตมํ;
เนตํ สรณมาคมฺม, สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติฯ

๑๙๐. โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ, สงฺฆญฺจ สรณํ คโต;
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ, สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติฯ

๑๙๑. ทุกฺขํ ทุกฺขสมุปฺปาทํ, ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ;
อริยํ จฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ, ทุกฺขูปสมคามินํฯ

๑๙๒. เอตํ โข สรณํ เขมํ, เอตํ สรณมุตฺตมํ;
เอตํ สรณมาคมฺม, สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติฯ

๑๙๓ ทุลฺลโภ ปุริสาชโญฺญ, น โส สพฺพตฺถ ชายติ;
ยตฺถ โส ชายติ ธีโร, ตํ กุลํ สุขเมธติฯ

๑๙๔ สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท, สุขา สทฺธมฺมเทสนา;
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี, สมคฺคานํ ตโป สุโขฯ

๑๙๕ ปูชารเห ปูชยโต, พุเทฺธ ยทิ ว สาวเก;
ปปญฺจสมติกฺกเนฺต, ติณฺณโสกปริทฺทเวฯ

๑๙๖ เต ตาทิเส ปูชยโต, นิพฺพุเต อกุโตภเย;
น สกฺกา ปุญฺญํ สงฺขาตุํ, อิเมตฺตมปิ เกนจิฯ

พุทฺธวโคฺค จุทฺทสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๕. สุขวโคค

๑๙๗. สุสุขํ วต ชีวาม, เวริเนสุ อเวริโน;
เวริเนสุ มนุเสฺสสุ, วิหราม อเวริโนฯ

๑๙๘. สุสุขํ วต ชีวาม, อาตุเรสุ อนาตุรา;
อาตุเรสุ มนุเสฺสสุ, วิหราม อนาตุราฯ

๑๙๙. สุสุขํ วต ชีวาม, อุสฺสุเกสุ อนุสฺสุกา;
อุสฺสุเกสุ มนเสฺสสุ, วิหราม อนุสฺสุกาฯ

๒๐๐. สุสุขํ วต ชีวาม, เยสํ โน นตฺถิ กิญฺจนํ;
ปีติภกฺขา ภวิสฺสาม, เทวา อาภสฺสรา ยถาฯ

๒๐๑. ชยํ เวรํ ปสวติ, ทุกฺขํ เสติ ปราชิโต;
อุปสนฺโต สุขํ เสติ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๒๐๒. นตฺถิ ราคสโม อคฺคิ, นตฺถิ โทสสโม กลิ;
นตฺถิ ขนฺธสมา [ขนฺธาทิสา (สี. สฺยา. ปี. รูปสิทฺธิยา สเมติ)] ทุกฺขา, นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํฯ

๒๐๓. ชิฆจฺฉาปรมา โรคา, สงฺขารปรมา [สงฺการา ปรมา (พหูสุ)] ทุขา;
เอตํ ญตฺวา ยถาภูตํ, นิพฺพานํ ปรมํ สุขํฯ

๒๐๔. อาโรคฺยปรมา ลาภา, สนฺตุฏฺฐิปรมํ ธนํ;
วิสฺสาสปรมา ญาติ [วิสฺสาสปรโม ญาติ (ก. สี.), วิสฺสาสปรมา ญาตี (สี. อฏฺฐ.), วิสฺสาสา ปรมา ญาติ (ก.)], นิพฺพานํ ปรมํ [นิพฺพาณปรมํ (ก. สี.)] สุขํฯ

๒๐๕. ปวิเวกรสํ ปิตฺวา [ปีตฺวา (สี. สฺยา. กํ. ปี.)], รสํ อุปสมสฺส จ;
นิทฺทโร โหติ นิปฺปาโป, ธมฺมปีติรสํ ปิวํฯ

๒๐๖. สาหุ ทสฺสนมริยานํ, สนฺนิวาโส สทา สุโข;
อทสฺสเนน พาลานํ, นิจฺจเมว สุขี สิยาฯ

๒๐๗. พาลสงฺคตจารี [พาลสงฺคติจารี (ก.)] หิ, ทีฆมทฺธาน โสจติ;
ทุกฺโข พาเลหิ สํวาโส, อมิเตฺตเนว สพฺพทา;
ธีโร จ สุขสํวาโส, ญาตีนํว สมาคโมฯ

๒๐๘. ตสฺมา หิ –
ธีรญฺจ ปญฺญญฺจ พหุสฺสุตญฺจ, โธรยฺหสีลํ วตวนฺตมริยํ;
ตํ ตาทิสํ สปฺปุริสํ สุเมธํ, ภเชถ นกฺขตฺตปถํว จนฺทิมา [ตสฺมา หิ ธีรํ ปญฺญญฺจ, พหุสฺสุตญฺจ โธรยฺหํ; สีลํ ธุตวตมริยํ, ตํ ตาทิสํ สปฺปุริสํ; สุเมธํ ภเชถ นกฺขตฺตปถํว จนฺทิมา; (ก.)]ฯ

สุขวโคฺค ปนฺนรสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๖. ปิยวโคฺค

๒๐๙. อโยเค ยุญฺชมตฺตานํ, โยคสฺมิญฺจ อโยชยํ;
อตฺถํ หิตฺวา ปิยคฺคาหี, ปิเหตตฺตานุโยคินํฯ

๒๑๐. มา ปิเยหิ สมาคญฺฉิ, อปฺปิเยหิ กุทาจนํ;
ปิยานํ อทสฺสนํ ทุกฺขํ, อปฺปิยานญฺจ ทสฺสนํฯ

๒๑๑. ตสฺมา ปิยํ น กยิราถ, ปิยาปาโย หิ ปาปโก;
คนฺถา เตสํ น วิชฺชนฺติ, เยสํ นตฺถิ ปิยาปฺปิยํฯ

๒๑๒. ปิยโต ชายตี โสโก, ปิยโต ชายตี [ชายเต (ก.)] ภยํ;
ปิยโต วิปฺปมุตฺตสฺส, นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๒๑๓. เปมโต ชายตี โสโก, เปมโต ชายตี ภยํ;
เปมโต วิปฺปมุตฺตสฺส, นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๒๑๔. รติยา ชายตี โสโก, รติยา ชายตี ภยํ;
รติยา วิปฺปมุตฺตสฺส, นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๒๑๕. กามโต ชายตี โสโก, กามโต ชายตี ภยํ;
กามโต วิปฺปมุตฺตสฺส, นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๒๑๖. ตณฺหาย ชายตี [ชายเต (ก.)] โสโก, ตณฺหาย ชายตี ภยํ;
ตณฺหาย วิปฺปมุตฺตสฺส, นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๒๑๗. สีลทสฺสนสมฺปนฺนํ , ธมฺมฏฺฐํ สจฺจเวทินํ;
อตฺตโน กมฺม กุพฺพานํ, ตํ ชโน กุรุเต ปิยํฯ

๒๑๘. ฉนฺทชาโต อนกฺขาเต, มนสา จ ผุโฏ สิยา;
กาเมสุ จ อปฺปฏิพทฺธจิตฺโต [อปฺปฏิพนฺธจิตฺโต (ก.)], อุทฺธํโสโตติ วุจฺจติฯ

๒๑๙. จิรปฺปวาสึ ปุริสํ, ทูรโต โสตฺถิมาคตํ;
ญาติมิตฺตา สุหชฺชา จ, อภินนฺทนฺติ อาคตํฯ

๒๒๐. ตเถว กตปุญฺญมฺปิ, อสฺมา โลกา ปรํ คตํ;
ปุญฺญานิ ปฏิคณฺหนฺติ, ปิยํ ญาตีว อาคตํฯ

ปิยวโคฺค โสฬสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๗. โกธวคฺค

๒๒๑. โกธํ ชเห วิปฺปชเหยฺย มานํ, สํโยชนํ สพฺพมติกฺกเมยฺย;
ตํ นามรูปสฺมิมสชฺชมานํ, อกิญฺจนํ นานุปตนฺติ ทุกฺขาฯ

๒๒๒. โย เว อุปฺปติตํ โกธํ, รถํ ภนฺตํว วารเย [ธารเย (สี. สฺยา. ปี.)];
ตมหํ สารถึ พฺรูมิ, รสฺมิคฺคาโห อิตโร ชโนฯ

๒๒๓. อโกฺกเธน ชิเน โกธํ, อสาธุํ สาธุนา ชิเน;
ชิเน กทริยํ ทาเนน, สเจฺจนาลิกวาทินํฯ

๒๒๔. สจฺจํ ภเณ น กุเชฺฌยฺย, ทชฺชา อปฺปมฺปิ [ทชฺชา’ปฺปสฺมิมฺปิ (สี. ปี.), ทชฺชา อปฺปสฺมิ (สฺยา. ก.)] ยาจิโต;
เอเตหิ ตีหิ ฐาเนหิ, คเจฺฉ เทวาน สนฺติเกฯ

๒๒๕. อหิํสกา เย มุนโย [อหิํสกายา มุนโย (ก.)], นิจฺจํ กาเยน สํวุตา;
เต ยนฺติ อจฺจุตํ ฐานํ, ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเรฯ

๒๒๖. สทา ชาครมานานํ, อโหรตฺตานุสิกฺขินํ;
นิพฺพานํ อธิมุตฺตานํ, อตฺถํ คจฺฉนฺติ อาสวาฯ

๒๒๗. โปราณเมตํ อตุล, เนตํ อชฺชตนามิว;
นินฺทนฺติ ตุณฺหิมาสีนํ, นินฺทนฺติ พหุภาณินํ;
มิตภาณิมฺปิ นินฺทนฺติ, นตฺถิ โลเก อนินฺทิโตฯ

๒๒๘. น จาหุ น จ ภวิสฺสติ, น เจตรหิ วิชฺชติ;
เอกนฺตํ นินฺทิโต โปโส, เอกนฺตํ วา ปสํสิโตฯ

๒๒๙. ยํ เจ วิญฺญู ปสํสนฺติ, อนุวิจฺจ สุเว สุเว;
อจฺฉิทฺทวุตฺตึ [อจฺฉินฺนวุตฺตึ (ก.)] เมธาวิํ, ปญฺญาสีลสมาหิตํฯ

๒๓๐. นิกฺขํ [เนกฺขํ (สี. สฺยา. ปี.)] ชมฺโพนทเสฺสว, โก ตํ นินฺทิตุมรหติ;
เทวาปิ นํ ปสํสนฺติ, พฺรหฺมุนาปิ ปสํสิโตฯ

๒๓๑. กายปฺปโกปํ รเกฺขยฺย, กาเยน สํวุโต สิยา;
กายทุจฺจริตํ หิตฺวา, กาเยน สุจริตํ จเรฯ

๒๓๒. วจีปโกปํ รเกฺขยฺย, วาจาย สํวุโต สิยา;
วจีทุจฺจริตํ หิตฺวา, วาจาย สุจริตํ จเรฯ

๒๓๓. มโนปโกปํ รเกฺขยฺย, มนสา สํวุโต สิยา;
มโนทุจฺจริตํ หิตฺวา, มนสา สุจริตํ จเรฯ

๒๓๔. กาเยน สํวุตา ธีรา, อโถ วาจาย สํวุตา;
มนสา สํวุตา ธีรา, เต เว สุปริสํวุตาฯ

โกธวคฺโค สตฺตรสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๘. มลวคฺค

๒๓๕. ปณฺฑุปลาโสว ทานิสิ, ยมปุริสาปิ จ เต [ตํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] อุปฏฺฐิตา;
อุยฺโยคมุเข จ ติฏฺฐสิ, ปาเถยฺยมฺปิ จ เต น วิชฺชติฯ

๒๓๖.

โส กโรหิ ทีปมตฺตโน, ขิปฺปํ วายม ปณฺฑิโต ภว;
นิทฺธนฺตมโล อนงฺคโณ, ทิพฺพํ อริยภูมิํ อุเปหิสิ [ทิพฺพํ อริยภูมิเมหิสิ (สี. สฺยา. ปี.), ทิพฺพมริยภูมิํ อุเปหิสิ (?)]ฯ

๒๓๗. อุปนีตวโย จ ทานิสิ, สมฺปยาโตสิ ยมสฺส สนฺติเก;
วาโส [วาโสปิ จ (พหูสุ)] เต นตฺถิ อนฺตรา, ปาเถยฺยมฺปิ จ เต น วิชฺชติฯ

๒๓๘. โส กโรหิ ทีปมตฺตโน, ขิปฺปํ วายม ปณฺฑิโต ภว;
นิทฺธนฺตมโล อนงฺคโณ, น ปุนํ ชาติชรํ [น ปุน ชาติชรํ (สี. สฺยา.), น ปุน ชาติชฺชรํ (ก.)] อุเปหิสิฯ

๒๓๙. อนุปุพฺเพน เมธาวี, โถกํ โถกํ ขเณ ขเณ;
กมฺมาโร รชตสฺเสว, นิทฺธเม มลมตฺตโนฯ

๒๔๐. อยสาว มลํ สมุฏฺฐิตํ [สมุฏฺฐาย (ก.)], ตตุฏฺฐาย [ตทุฏฺฐาย (สี. สฺยา. ปี.)] ตเมว ขาทติ;
เอวํ อติโธนจารินํ, สานิ กมฺมานิ [สกกมฺมานิ (สี. ปี.)] นยนฺติ ทุคฺคติํฯ

๒๔๑. อสชฺฌายมลา มนฺตา, อนุฏฺฐานมลา ฆรา;
มลํ วณฺณสฺส โกสชฺชํ, ปมาโท รกฺขโต มลํฯ

๒๔๒. มลิตฺถิยา ทุจฺจริตํ, มเจฺฉรํ ททโต มลํ;
มลา เว ปาปกา ธมฺมา, อสฺมิํ โลเก ปรมฺหิ จฯ

๒๔๓. ตโต มลา มลตรํ, อวิชฺชา ปรมํ มลํ;
เอตํ มลํ ปหนฺตฺวาน, นิมฺมลา โหถ ภิกฺขโวฯ

๒๔๔. สุชีวํ อหิริเกน, กากสูเรน ธํสินา;
ปกฺขนฺทินา ปคพฺเภน, สํกิลิเฏฺฐน ชีวิตํฯ

๒๔๕. หิรีมตา จ ทุชฺชีวํ, นิจฺจํ สุจิคเวสินา;
อลีเนนาปฺปคพฺเภน, สุทฺธาชีเวน ปสฺสตาฯ

๒๔๖. โย ปาณมติปาเตติ, มุสาวาทญฺจ ภาสติ;
โลเก อทินฺนมาทิยติ, ปรทารญฺจ คจฺฉติฯ

๒๔๗. สุราเมรยปานญฺจ, โย นโร อนุยุญฺชติ;
อิเธวเมโส โลกสฺมิํ, มูลํ ขณติ อตฺตโนฯ

๒๔๘ อวํ โภ ปุริส ชานาหิ, ปาปธมฺมา อสญฺญตา;
มา ตํ โลโภ อธมฺโม จ, จิรํ ทุกฺขาย รนฺธยุํฯ

๒๔๙ ททาติ เว ยถาสทฺธํ, ยถาปสาทนํ [ยตฺถ ปสาทนํ (กตฺถจิ)] ชโน;
ตตฺถ โย มงฺกุ ภวติ [ตตฺถ เจ มํกุ โย โหติ (สี.), ตตฺถ โย มงฺกุโต โหติ (สฺยา.)],
ปเรสํ ปานโภชเน;
น โส ทิวา วา รตฺตึ วา, สมาธิมธิคจฺฉติฯ

๒๕๐ ยสฺส เจตํ สมุจฺฉินฺนํ, มูลฆจฺจํ [มูลฆจฺฉํ (ก.)] สมูหตํ;
ส เว ทิวา วา รตฺตึ วา, สมาธิมธิคจฺฉติฯ

๒๕๑ นตฺถิ ราคสโม อคฺคิ, นตฺถิ โทสสโม คโห;
นตฺถิ โมหสมํ ชาลํ, นตฺถิ ตณฺหาสมา นทีฯ

๒๕๒ สุทสฺสํ วชฺชมญฺเญสํ, อตฺตโน ปน ทุทฺทสํ;
ปเรสํ หิ โส วชฺชานิ, โอปุนาติ [โอผุนาติ (ก.)] ยถา ภุสํ;
อตฺตโน ปน ฉาเทติ, กลึว กิตวา สโฐฯ

๒๕๓ ปรวชฺชานุปสฺสิสฺส , นิจฺจํ อุชฺฌานสญฺญิโน;
อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺติ, อารา โส อาสวกฺขยาฯ

๒๕๔ อากาเสว ปทํ นตฺถิ, สมโณ นตฺถิ พาหิเร;
ปปญฺจาภิรตา ปชา, นิปฺปปญฺจา ตถาคตาฯ

๒๕๕ อากาเสว ปทํ นตฺถิ, สมโณ นตฺถิ พาหิเร;
สงฺขารา สสฺสตา นตฺถิ, นตฺถิ พุทฺธานมิญฺชิตํฯ

มลวคฺโค อฏฺฐารสโม นิฏฺฐิโตฯ

๑๙. ธมฺมฏฺฐวคฺค

๒๕๖. น เตน โหติ ธมฺมฏฺโฐ, เยนตฺถํ สาหสา [สหสา (สี. สฺยา. ก.)] นเย;
โย จ อตฺถํ อนตฺถญฺจ, อุโภ นิเจฺฉยฺย ปณฺฑิโต ฯ

๒๕๗. อสาหเสน ธเมฺมน, สเมน นยตี ปเร;
ธมฺมสฺส คุตฺโต เมธาวี, ‘‘ธมฺมฏฺโฐ’’ติ ปวุจฺจติ ฯ

๒๕๘. น เตน ปณฺฑิโต โหติ, ยาวตา พหุ ภาสติ;
เขมี อเวรี อภโย, ‘‘ปณฺฑิโต’’ติ ปวุจฺจติ ฯ

๒๕๙. น ตาวตา ธมฺมธโร, ยาวตา พหุ ภาสติ;
โย จ อปฺปมฺปิ สุตฺวาน, ธมฺมํ กาเยน ปสฺสติ;
ส เว ธมฺมธโร โหติ, โย ธมฺมํ นปฺปมชฺชติ ฯ

๒๖๐. น เตน เถโร โส โหติ [เถโร โหติ (สี. สฺยา.)], เยนสฺส ปลิตํ สิโร;
ปริปโกฺก วโย ตสฺส, ‘‘โมฆชิโณฺณ’’ติ วุจฺจติ ฯ

๒๖๑. ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธโมฺม จ, อหิํสา สํยโม ทโม;
ส เว วนฺตมโล ธีโร, ‘‘เถโร’’ อิติ [โส เถโรติ (สฺยา. ก.)] ปวุจฺจติ ฯ

๒๖๒. น วากฺกรณมตฺเตน, วณฺณโปกฺขรตาย วา;
สาธุรูโป นโร โหติ, อิสฺสุกี มจฺฉรี สโฐ ฯ

๒๖๓. ยสฺส เจตํ สมุจฺฉินฺนํ, มูลฆจฺจํ สมูหตํ;
ส วนฺตโทโส เมธาวี, ‘‘สาธุรูโป’’ติ วุจฺจติ ฯ

๒๖๔. น มุณฺฑเกน สมโณ, อพฺพโต อลิกํ ภณํ;
อิจฺฉาโลภสมาปโนฺน, สมโณ กิํ ภวิสฺสติ ฯ

๒๖๕. โย จ สเมติ ปาปานิ, อณุํ ถูลานิ สพฺพโส;
สมิตตฺตา หิ ปาปานํ, ‘‘สมโณ’’ติ ปวุจฺจติ ฯ

๒๖๖. น เตน ภิกฺขุ โส โหติ, ยาวตา ภิกฺขเต ปเร;
วิสฺสํ ธมฺมํ สมาทาย, ภิกฺขุ โหติ น ตาวตา ฯ

๒๖๗. โยธ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ, พาเหตฺวา พฺรหฺมจริยวา [พฺรหฺมจริยํ (ก.)];
สงฺขาย โลเก จรติ, ส เว ‘‘ภิกฺขู’’ติ วุจฺจติ ฯ

๒๖๘. น โมเนน มุนี โหติ, มูฬฺหรูโป อวิทฺทสุ;
โย จ ตุลํว ปคฺคยฺห, วรมาทาย ปณฺฑิโต ฯ

๒๖๙. ปาปานิ ปริวเชฺชติ, ส มุนี เตน โส มุนิ;
โย มุนาติ อุโภ โลเก, ‘‘มุนิ’’ เตน ปวุจฺจติ ฯ

๒๗๐. น เตน อริโย โหติ, เยน ปาณานิ หิํสติ;

อหึสา สพฺพปาณานํ, ‘‘อริโย’’ติ ปวุจฺจติฯ

๒๗๑. น สีลพฺพตมตฺเตน, พาหุสจฺเจน วา ปน;
อถ วา สมาธิลาเภน, วิวิตฺตสยเนน วาฯ

๒๗๒. ผุสามิ เนกฺขมฺมสุขํ, อปุถุชฺชนเสวิตํ;
ภิกฺขุ วิสฺสาสมาปาทิ, อปฺปตฺโต อาสวกฺขยํฯ

ธมฺมฏฺฐวคฺโค เอกูนวีสติโม นิฏฺฐิโตฯ

๒๐. มคฺควโคฺค

๒๗๓. มคฺคานฏฺฐงฺคิโก เสฏฺโฐ, สจฺจานํ จตุโร ปทา;
วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานํ, ทฺวิปทานญฺจ จกฺขุมาฯ

๒๗๔. เอเสว [เอโสว (สี. ปี.)] มโคฺค นตฺถโญฺญ, ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา;
เอตญฺหิ ตุเมฺห ปฏิปชฺชถ, มารเสฺสตํ ปโมหนํฯ

๒๗๕. เอตญฺหิ ตุเมฺห ปฏิปนฺนา, ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถ;
อกฺขาโต โว [อกฺขาโต เว (สี. ปี.)] มยา มโคฺค, อญฺญาย สลฺลกนฺตนํ [สลฺลสนฺถนํ (สี. ปี.), สลฺลสตฺถนํ (สฺยา.)]ฯ

๒๗๖. ตุเมฺหหิ กิจฺจมาตปฺปํ, อกฺขาตาโร ตถาคตา;
ปฏิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ, ฌายิโน มารพนฺธนาฯ

๒๗๗. ‘‘สเพฺพ สงฺขารา อนิจฺจา’’ติ, ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ;
อถ นิพฺพินฺทติ ทุเกฺข, เอส มโคฺค วิสุทฺธิยาฯ

๒๗๘. ‘‘สเพฺพ สงฺขารา ทุกฺขา’’ติ, ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ;
อถ นิพฺพินฺทติ ทุเกฺข, เอส มโคฺค วิสุทฺธิยาฯ

๒๗๙. ‘‘สเพฺพ ธมฺมา อนตฺตา’’ติ, ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ;
อถ นิพฺพินฺทติ ทุเกฺข, เอส มโคฺค วิสุทฺธิยาฯ

๒๘๐. อุฏฺฐานกาลมฺหิ อนุฏฺฐหาโน, ยุวา พลี อาลสิยํ อุเปโต;
สํสนฺนสงฺกปฺปมโน [อสมฺปนฺนสงฺกปฺปมโน (ก.)] กุสีโต, ปญฺญาย มคฺคํ อลโส น วินฺทติฯ

๒๘๑. วาจานุรกฺขี มนสา สุสํวุโต, กาเยน จ นากุสลํ กยิรา [อกุสลํ น กยิรา (สี. สฺยา. กํ. ปี.)];
เอเต ตโย กมฺมปเถ วิโสธเย, อาราธเย มคฺคมิสิปฺปเวทิตํฯ

๒๘๒. โยคา เว ชายตี [ชายเต (กตฺถจิ)] ภูริ, อโยคา ภูริสงฺขโย;
เอตํ เทฺวธาปถํ ญตฺวา, ภวาย วิภวาย จ;
ตถาตฺตานํ นิเวเสยฺย, ยถา ภูริ ปวฑฺฒติฯ

๒๘๓. วนํ ฉินฺทถ มา รุกฺขํ, วนโต ชายเต ภยํ;
เฉตฺวา วนญฺจ วนถญฺจ, นิพฺพนา โหถ ภิกฺขโวฯ

๒๘๔. ยาว หิ วนโถ น ฉิชฺชติ, อณุมโตฺตปิ นรสฺส นาริสุ;
ปฏิพทฺธมโนว [ปฏิพนฺธมโนว (ก.)] ตาว โส, วโจฺฉ ขีรปโกว [ขีรปาโนว (ปี.)] มาตริฯ

๒๘๕. อุจฺฉินฺท สิเนหมตฺตโน กุมุทํ สารทิกํว [ปาณินา];
สนฺติมคฺคเมว พฺรูหย, นิพฺพานํ สุคเตน เทสิตํฯ

๒๘๖. อิธ วสฺสํ วสิสฺสามิ, อิธ เหมนฺตคิมฺหิสุ;
อิติ พาโล วิจิเนฺตติ, อนฺตรายํ น พุชฺฌติฯ

๒๘๗. ตํ ปุตฺตปสุสมฺมตฺตํ, พฺยาสตฺตมนสํ นรํ;
สุตฺตํ คามํ มโหโฆว, มจฺจุ อาทาย คจฺฉติฯ

๒๘๘. น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย, น ปิตา นาปิ พนฺธวา;
อนฺตเกนาธิปนฺนสฺส, นตฺถิ ญาตีสุ ตาณตาฯ

๒๘๙. เอตมตฺถวสํ ญตฺวา, ปณฺฑิโต สีลสํวุโต;
นิพฺพานคมนํ มคฺคํ, ขิปฺปเมว วิโสธเยฯ

มคฺควคฺโค วีสติโม นิฏฺฐิโตฯ

๒๑. ปกิณฺณกวโคฺค

๒๙๐มตฺตาสุขปริจฺจาคา , ปเสฺส เจ วิปุลํ สุขํ;
จเช มตฺตาสุขํ ธีโร, สมฺปสฺสํ วิปุลํ สุขํฯ

๒๙๑ปรทุกฺขูปธาเนน, อตฺตโน [โย อตฺตโน (สฺยา. ปี. ก.)] สุขมิจฺฉติ;
เวรสํสคฺคสํสฏฺโฐ, เวรา โส น ปริมุจฺจติฯ

๒๙๒ยญฺหิ กิจฺจํ อปวิทฺธํ [ตทปวิทฺธํ (สี. สฺยา.)], อกิจฺจํ ปน กยิรติ;
อุนฺนฬานํ ปมตฺตานํ, เตสํ วฑฺฒนฺติ อาสวาฯ

๒๙๓เยสญฺจ สุสมารทฺธา, นิจฺจํ กายคตา สติ;
อกิจฺจํ เต น เสวนฺติ, กิเจฺจ สาตจฺจการิโน;
สตานํ สมฺปชานานํ, อตฺถํ คจฺฉนฺติ อาสวาฯ

๒๙๔มาตรํ ปิตรํ หนฺตฺวา, ราชาโน เทฺว จ ขตฺติเย;
รฏฺฐํ สานุจรํ หนฺตฺวา, อนีโฆ ยาติ พฺราหฺมโณฯ

๒๙๕มาตรํ ปิตรํ หนฺตฺวา, ราชาโน เทฺว จ โสตฺถิเย;
เวยคฺฆปญฺจมํ หนฺตฺวา, อนีโฆ ยาติ พฺราหฺมโณฯ

๒๙๖สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ, สทา โคตมสาวกา;
เยสํ ทิวา จ รโตฺต จ, นิจฺจํ พุทฺธคตา สติฯ

๒๙๗สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ, สทา โคตมสาวกา;
เยสํ ทิวา จ รโตฺต จ, นิจฺจํ ธมฺมคตา สติฯ

๒๙๘สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ, สทา โคตมสาวกา;
เยสํ ทิวา จ รโตฺต จ, นิจฺจํ สงฺฆคตา สติฯ

๒๙๙สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ, สทา โคตมสาวกา;
เยสํ ทิวา จ รโตฺต จ, นิจฺจํ กายคตา สติฯ

๓๐๐สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ, สทา โคตมสาวกา;
เยสํ ทิวา จ รโตฺต จ, อหึสาย รโต มโนฯ

๓๐๑สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ, สทา โคตมสาวกา;
เยสํ ทิวา จ รโตฺต จ, ภาวนาย รโต มโนฯ

๓๐๒ทุปฺปพฺพชฺชํ ทุรภิรมํ, ทุราวาสา ฆรา ทุขา;
ทุโกฺขสมานสํวาโส, ทุกฺขานุปติตทฺธคู;
ตสฺมา น จทฺธคู สิยา, น จ [ตสฺมา น จทฺธคู น จ (ก.)] ทุกฺขานุปติโต สิยา [ทุกฺขานุปาติโต (?)]ฯ

๓๐๓สโทฺธ สีเลน สมฺปโนฺน, ยโสโภคสมปฺปิโต;
ยํ ยํ ปเทสํ ภชติ, ตตฺถ ตเตฺถว ปูชิโตฯ

๓๐๔ ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ, หิมวนฺโตว ปพฺพโต;
อสเนฺตตฺถ น ทิสฺสนฺติ, รตฺติํ ขิตฺตา ยถา สราฯ

๓๐๕ เอกาสนํ เอกเสยฺยํ, เอโก จรมตนฺทิโต;
เอโก ทมยมตฺตานํ, วนเนฺต รมิโต สิยาฯ

ปกิณฺณกวโคฺค เอกวีสติโม นิฏฺฐิโตฯ

๒๒. นิรยวคฺโค

๓๐๖. อภูตวาที นิรยํ อุเปติ, โย วาปิ [โย จาปิ (สี. ปี. ก.)] กตฺวา น กโรมิ จาห [น กโรมีติ จาห (สฺยา.)];
อุโภปิ เต เปจฺจ สมา ภวนฺติ, นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถฯ

๓๐๗. กาสาวกณฺฐา พหโว, ปาปธมฺมา อสญฺญตา;
ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ, นิรยํ เต อุปปชฺชเรฯ

๓๐๘. เสยฺโย อโยคุโฬ ภุตฺโต, ตตฺโต อคฺคิสิขูปโม;
ยญฺเจ ภุญฺเชยฺย ทุสฺสีโล, รฏฺฐปิณฺฑมสญฺญโตฯ

๓๐๙. จตฺตาริ ฐานานิ นโร ปมตฺโต, อาปชฺชติ ปรทารูปเสวี;
อปุญฺญลาภํ น นิกามเสยฺยํ, นินฺทํ ตตียํ นิรยํ จตุตฺถํฯ

๓๑๐. อปุญฺญลาโภ จ คตี จ ปาปิกา, ภีตสฺส ภีตาย รตี จ โถกิกา;
ราชา จ ทณฺฑํ ครุกํ ปเณติ, ตสฺมา นโร ปรทารํ น เสเวฯ

๓๑๑. กุโส ยถา ทุคฺคหิโต, หตฺถเมวานุกนฺตติ;
สามญฺญํ ทุปฺปรามฏฺฐํ, นิรยายุปกฑฺฒติฯ

๓๑๒. ยํ กิญฺจิ สิถิลํ กมฺมํ, สํกิลิฏฺฐญฺจ ยํ วตํ;
สงฺกสฺสรํ พฺรหฺมจริยํ, น ตํ โหติ มหปฺผลํฯ

๓๑๓. กยิรา เจ กยิราเถนํ [กยิรา นํ (ก.)], ทฬฺหเมนํ ปรกฺกเม;
สิถิโล หิ ปริพฺพาโช, ภิยฺโย อากิรเต รชํฯ

๓๑๔. อกตํ ทุกฺกฏํ เสยฺโย, ปจฺฉา ตปฺปติ ทุกฺกฏํ;
กตญฺจ สุกตํ เสยฺโย, ยํ กตฺวา นานุตปฺปติฯ

๓๑๕. นครํ ยถา ปจฺจนฺตํ, คุตฺตํ สนฺตรพาหิรํ;
เอวํ โคเปถ อตฺตานํ, ขโณ โว [ขโณ เว (สี. ปี. ก.)] มา อุปจฺจคา;
ขณาตีตา หิ โสจนฺติ, นิรยมฺหิ สมปฺปิตาฯ

๓๑๖. อลชฺชิตาเย ลชฺชนฺติ, ลชฺชิตาเย น ลชฺชเร;
มิจฺฉาทิฏฺฐิสมาทานา, สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึฯ

๓๑๗. อภเย ภยทสฺสิโน, ภเย จาภยทสฺสิโน;
มิจฺฉาทิฏฺฐิสมาทานา, สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึฯ

๓๑๘. อวชฺเช วชฺชมติโน, วชฺเช จาวชฺชทสฺสิโน;
มิจฺฉาทิฏฺฐิสมาทานา, สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึฯ

๓๑๙. วชฺชญฺจ วชฺชโต ญตฺวา, อวชฺชญฺจ อวชฺชโต;
สมฺมาทิฏฺฐิสมาทานา, สตฺตา คจฺฉนฺติ สุคฺคตึฯ

๒๓. นาควโคฺค

๓๒๐. อหํ นาโคว สงฺคาเม, จาปโต ปติตํ สรํ;
อติวากฺยํ ติติกฺขิสฺสํ, ทุสฺสีโล หิ พหุชฺชโนฯ

๓๒๑. ทนฺตํ นยนฺติ สมิตึ, ทนฺตํ ราชาภิรูหติ;
ทโนฺต เสโฏฺฐ มนุเสฺสสุ, โยติวากฺยํ ติติกฺขติฯ

๓๒๒. วรมสฺสตรา ทนฺตา, อาชานียา จ [อาชานียาว (สฺยา.)] สินฺธวา;
กุญฺชรา จ [กุญฺชราว (สฺยา.)] มหานาคา, อตฺตทโนฺต ตโต วรํฯ

๓๒๓. น หิ เอเตหิ ยาเนหิ, คเจฺฉยฺย อคตํ ทิสํ;
ยถาตฺตนา สุทเนฺตน, ทโนฺต ทเนฺตน คจฺฉติฯ

๓๒๔. ธนปาโล [ธนปาลโก (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] นาม กุญฺชโร, กฏุกเภทโน [กฏุกปฺปเภทโน (สี. สฺยา. ปี.)] ทุนฺนิวารโย;
พโทฺธ กพฬํ น ภุญฺชติ, สุมรติ [สุสรติ (ก.)] นาควนสฺส กุญฺชโรฯ

๓๒๕. มิทฺธี ยทา โหติ มหคฺฆโส จ, นิทฺทายิตา สมฺปริวตฺตสายี;
มหาวราโหว นิวาปปุโฏฺฐ, ปุนปฺปุนํ คพฺภมุเปติ มโนฺทฯ

๓๒๖. อิทํ ปุเร จิตฺตมจาริ จาริกํ, เยนิจฺฉกํ ยตฺถกามํ ยถาสุขํ;
ตทชฺชหํ นิคฺคเหสฺสามิ โยนิโส, หตฺถิปฺปภินฺนํ วิย องฺกุสคฺคโหฯ

๓๒๗. อปฺปมาทรตา โหถ, สจิตฺตมนุรกฺขถ;
ทุคฺคา อุทฺธรถตฺตานํ, ปเงฺก สโนฺนว [สโตฺตว (สี. ปี.)] กุญฺชโรฯ

๓๒๘. สเจ ลเภถ นิปกํ สหายํ, สทฺธึ จรํ สาธุวิหาริธีรํ;
อภิภุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ, จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมาฯ

๓๒๙. โน เจ ลเภถ นิปกํ สหายํ, สทฺธึ จรํ สาธุวิหาริธีรํ;
ราชาว รฏฺฐํ วิชิตํ ปหาย, เอโก จเร มาตงฺครเญฺญว นาโคฯ

๓๓๐. เอกสฺส จริตํ เสโยฺย, นตฺถิ พาเล สหายตา;
เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา, อโปฺปสฺสุโกฺก มาตงฺครเญฺญว นาโคฯ

๓๓๑. อตฺถมฺหิ ชาตมฺหิ สุขา สหายา, ตุฏฺฐี สุขา ยา อิตรีตเรน;
ปุญฺญํ สุขํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ, สพฺพสฺส ทุกฺขสฺส สุขํ ปหานํฯ

๓๓๒. สุขา มเตฺตยฺยตา โลเก, อโถ เปเตฺตยฺยตา สุขา;
สุขา สามญฺญตา โลเก, อโถ พฺรหฺมญฺญตา สุขาฯ

๓๓๓. สุขํ ยาว ชรา สีลํ, สุขา สทฺธา ปติฏฺฐิตา;
สุโข ปญฺญาย ปฏิลาโภ, ปาปานํ อกรณํ สุขํฯ

นาควโคฺค เตวีสติโม นิฏฺฐิโตฯ

๒๔. ตณฺหาวคฺค

๓๓๔. มนุชสฺส ปมตฺตจาริโน, ตณฺหา วฑฺฒติ มาลุวา วิย;
โส ปฺลวตี [ปฺลวติ (สี. ปี.), ปลเวตี (ก.), อุปฺลวติ (?)] หุรา หุรํ, ผลมิจฺฉํว วนสฺมิ วานโรฯ

๓๓๕. ยํ เอสา สหเต ชมฺมี, ตณฺหา โลเก วิสตฺติกา;
โสกา ตสฺส ปวฑฺฒนฺติ, อภิวฎฺฐํว [อภิวฑฺฒํว (สฺยา.), อภิวฎฺฎํว (ปี.), อภิวุฑฺฒํว (ก.)] พีรณํฯ

๓๓๖. โย เจตํ สหเต ชมฺมึ, ตณฺหํ โลเก ทุรจฺจยํ;
โสกา ตมฺหา ปปตนฺติ, อุทพินฺทุว โปกฺขราฯ

๓๓๗. ตํ โว วทามิ ภทฺทํ โว, ยาวเนฺตตฺถ สมาคตา;
ตณฺหาย มูลํ ขณถ, อุสีรตฺถีว พีรณํ;
มา โว นฬํว โสโตว, มาโร ภญฺชิ ปุนปฺปุนํฯ

๓๓๘. ยถาปิ มูเล อนุปทฺทเว ทเฬฺห, ฉินฺโนปิ รุกฺโข ปุนเรว รูหติ;
เอวมฺปิ ตณฺหานุสเย อนูหเต, นิพฺพตฺตตี ทุกฺขมิทํ ปุนปฺปุนํฯ

๓๓๙. ยสฺส ฉตฺตึสติ โสตา, มนาปสวนา ภุสา;
มาหา [วาหา (สี. สฺยา. ปี.)] วหนฺติ ทุทฺทิฎฺฐึ, สงฺกปฺปา ราคนิสฺสิตาฯ

๓๔๐. สวนฺติ สพฺพธิ โสตา, ลตา อุปฺปชฺช [อุพฺภิชฺช (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ติฎฺฐติ;
ตญฺจ ทิสฺวา ลตํ ชาตํ, มูลํ ปญฺญาย ฉินฺทถฯ

๓๔๑. สริตานิ สิเนหิตานิ จ, โสมนสฺสานิ ภวนฺติ ชนฺตุโน;
เต สาตสิตา สุเขสิโน, เต เว ชาติชรูปคา นราฯ

๓๔๒. ตสิณาย ปุรกฺขตา ปชา, ปริสปฺปนฺติ สโสว พนฺธิโต [พาธิโต (พหูสุ)];
สํโยชนสงฺคสตฺตกา, ทุกฺขมุเปนฺติ ปุนปฺปุนํ จิรายฯ

๓๔๓. ตสิณาย ปุรกฺขตา ปชา, ปริสปฺปนฺติ สโสว พนฺธิโต;
ตสฺมา ตสิณํ วิโนทเย, อากงฺขนฺต [ภิกฺขู อากงฺขี (สี.), ภิกฺขุ อากงฺขํ (สฺยา.)] วิราคมตฺตโนฯ

๓๔๔. โย นิพฺพนโถ วนาธิมุตฺโต, วนมุตฺโต วนเมว ธาวติ;
ตํ ปุคฺคลเมถ ปสฺสถ, มุตฺโต พนฺธนเมว ธาวติฯ

๓๔๕. น ตํ ทฬฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา, ยทายสํ ทารุชปพฺพชญฺจ [ทารูชํ พพฺพชญฺจ (สี. ปี.)];
สารตฺตรตฺตา มณิกุณฺฑเลสุ, ปุตฺเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขาฯ

๓๔๖. เอตํ ทฬฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา, โอหารินํ สิถิลํ ทุปฺปมุญฺจํ;
เอตมฺปิ เฉตฺวาน ปริพฺพชนฺติ, อนเปกฺขิโน กามสุขํ ปหายฯ

๓๔๗. เย ราครตฺตานุปตนฺติ โสตํ, สยํกตํ มกฺกฎโกว ชาลํ;

เอตมฺปิ เฉตฺวาน วชนฺติ ธีรา, อนเปกฺขิโน สพฺพทุกฺขํ ปหายฯ

๓๔๘ มุญฺจ ปุเร มุญฺจ ปจฺฉโต, มเชฺฌ มุญฺจ ภวสฺส ปารคู;
สพฺพตฺถ วิมุตฺตมานโส, น ปุนํ ชาติชรํ อุเปหิสิฯ

๓๔๙ วิตกฺกมถิตสฺส ชนฺตุโน, ติพฺพราคสฺส สุภานุปสฺสิโน;
ภิโยฺย ตณฺหา ปวฑฺฒติ, เอส โข ทฬฺหํ [เอส คาฬฺหํ (ก.)] กโรติ พนฺธนํฯ

๓๕๐ วิตกฺกูปสเม จ [วิตกฺกูปสเมว (ก.)] โย รโต, อสุภํ ภาวยเต สทา สโต;
เอส [เอโส (?)] โข พฺยนฺติ กาหิติ, เอส [เอโส (?)] เฉจฺฉติ มารพนฺธนํฯ

๓๕๑ นิฏฺฐงฺคโต อสนฺตาสี, วีตตโณฺห อนงฺคโณ;
อจฺฉินฺทิ ภวสลฺลานิ, อนฺติโมยํ สมุสฺสโยฯ

๓๕๒ วีตตโณฺห อนาทาโน, นิรุตฺติปทโกวิโท;
อกฺขรานํ สนฺนิปาตํ, ชญฺญา ปุพฺพาปรานิ จ;
ส เว ''อนฺติมสารีโร, มหาปโญฺญ มหาปุริโส''ติ วุจฺจติฯ

๓๕๓ สพฺพาภิภู สพฺพวิทูหมสฺมิ, สเพฺพสุ ธเมฺมสุ อนูปลิโตฺต;
สพฺพญฺชโห ตณฺหกฺขเย วิมุโตฺต, สยํ อภิญฺญาย กมุทฺทิเสยฺยํฯ

๓๕๔ สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ, สพฺพรสํ ธมฺมรโส ชินาติ;
สพฺพรตึ ธมฺมรติ ชินาติ, ตณฺหกฺขโย สพฺพทุกฺขํ ชินาติฯ

๓๕๕ หนนฺติ โภคา ทุเมฺมธํ, โน จ ปารคเวสิโน;
โภคตณฺหาย ทุเมฺมโธ, หนฺติ อเญฺญว อตฺตนํฯ

๓๕๖ ติณโทสานิ เขตฺตานิ, ราคโทสา อยํ ปชา;
ตสฺมา หิ วีตราเคสุ, ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํฯ

๓๕๗ ติณโทสานิ เขตฺตานิ, โทสโทสา อยํ ปชา;
ตสฺมา หิ วีตโทเสสุ, ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํฯ

๓๕๘ ติณโทสานิ เขตฺตานิ, โมหโทสา อยํ ปชา;
ตสฺมา หิ วีตโมเหสุ, ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํฯ

๓๕๙ (ติณโทสานิ เขตฺตานิ, อิจฺฉาโทสา อยํ ปชา;
ตสฺมา หิ วิคติเจฺฉสุ, ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํฯ) [( ) วิเทสโปตฺถเกสุ นตฺถิ, อฏฺฐกถายมฺปิ น ทิสฺสติ]

ติณโทสานิ เขตฺตานิ, ตณฺหาโทสา อยํ ปชา;
ตสฺมา หิ วีตตเณฺหสุ, ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํฯ

ตณฺหาวโคฺค จตุวีสติโม นิฏฺฐิโตฯ

๒๕. ภิกฺขุวคฺโค

๓๖๐. จกฺขุนา สํวโร สาธุ, สาธุ โสเตน สํวโร;
ฆาเนน สํวโร สาธุ, สาธุ ชิวฺหาย สํวโรฯ

๓๖๑. กาเยน สํวโร สาธุ, สาธุ วาจาย สํวโร;
มนสา สํวโร สาธุ, สาธุ สพฺพตฺถ สํวโร;
สพฺพตฺถ สํวุโต ภิกฺขุ, สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติฯ

๓๖๒. หตฺถสํยโต ปาทสํยโต, วาจาสํยโต สํยตุตฺตโม;
อชฺฌตฺตรโต สมาหิโต, เอโก สนฺตุสิโต ตมาหุ ภิกฺขุํฯ

๓๖๓. โย มุขสํยโต ภิกฺขุ, มนฺตภาณี อนุทฺธโต;
อตฺถํ ธมฺมญฺจ ทีเปติ, มธุรํ ตสฺส ภาสิตํฯ

๓๖๔. ธมฺมาราโม ธมฺมรโต, ธมฺมํ อนุวิจินฺตยํ;
ธมฺมํ อนุสฺสรํ ภิกฺขุ, สทฺธมฺมา น ปริหายติฯ

๓๖๕. สลาภํ นาติมเญฺญยฺย, นาเญฺญสํ ปิหยํ จเร;
อเญฺญสํ ปิหยํ ภิกฺขุ, สมาธึ นาธิคจฺฉติฯ

๓๖๖. อปฺปลาโภปิ เจ ภิกฺขุ, สลาภํ นาติมญฺญติ;
ตํ เว เทวา ปสํสนฺติ, สุทฺธาชีวึ อตนฺทิตํฯ

๓๖๗. สพฺพโส นามรูปสฺมึ, ยสฺส นตฺถิ มมายิตํ;
อสตา จ น โสจติ, ส เว ‘‘ภิกฺขู’’ติ วุจฺจติฯ

๓๖๘. เมตฺตาวิหารี โย ภิกฺขุ, ปสโนฺน พุทฺธสาสเน;
อธิคเจฺฉ ปทํ สนฺตํ, สงฺขารูปสมํ สุขํฯ

๓๖๙. สิญฺจ ภิกฺขุ อิมํ นาวํ, สิตฺตา เต ลหุเมสฺสติ;
เฉตฺวา ราคญฺจ โทสญฺจ, ตโต นิพฺพานเมหิสิฯ

๓๗๐. ปญฺจ ฉิเนฺท ปญฺจ ชเห, ปญฺจ จุตฺตริ ภาวเย;
ปญฺจ สงฺคาติโค ภิกฺขุ, ‘‘โอฆติโณฺณ’’ติ วุจฺจติฯ

๓๗๑. ฌาย ภิกฺขุ [ฌาย ตุวํ ภิกฺขุ (?)] มา ปมาโท [มา จ ปมาโท (สี. สฺยา. ปี.)], มา เต กามคุเณ รเมสฺสุ [ภมสฺสุ (สี. ปี.), ภวสฺสุ (สฺยา.), รมสฺสุ (ก.)] จิตฺตํ;
มา โลหคุฬํ คิลี ปมตฺโต, มา กนฺทิ ‘‘ทุกฺขมิท’’นฺติ ฑยฺหมาโนฯ

๓๗๒. นตฺถิ ฌานํ อปญฺญสฺส, ปญฺญา นตฺถิ อฌายโต [อชฺฌายิโน (ก.)];
ยมฺหิ ฌานญฺจ ปญฺญา จ, ส เว นิพฺพานสนฺติเกฯ

๓๗๓. สุญฺญาคารํ ปวิฎฺฐสฺส, สนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน;
อมานุสี รติ โหติ, สมฺมา ธมฺมํ วิปสฺสโตฯ

๓๗๔. ยโต ยโต สมฺมสติ, ขนฺธานํ อุทยพฺพยํ;
ลภตี [ลภติ (ปี.), ลภเต (ก.)] ปีติปาโมชฺชํ, อมตํ ตํ วิชานตํฯ

๓๗๕. ตตฺรายมาทิ ภวติ, อิธ ปญฺญสฺส ภิกฺขุโน;
อินฺทฺริยคุตฺติ สนฺตุฏฺฐิ, ปาติโมกฺเข จ สํวโรฯ

๓๗๖. มิตฺเต ภชสฺสุ กลฺยาเณ, สุทฺธาชีเว อตนฺทิเต;
ปฏิสนฺถารวุตฺยสฺส [ปฏิสนฺธารวุตฺยสฺส (ก.)], อาจารกุสโล สิยา;
ตโต ปาโมชฺชพหุโล, ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสติฯ

๓๗๗. วสฺสิกา วิย ปุปฺผานิ, มทฺทวานิ [มชฺชวานิ (ก. ฏีกา) ปจฺจวานิ (ก. อฏฺฐ.)] ปมุญฺจติ;
เอวํ ราคญฺจ โทสญฺจ, วิปฺปมุญฺเจถ ภิกฺขโวฯ

๓๗๘. สนฺตกาโย สนฺตวาโจ, สนฺตวา สุสมาหิโต [สนฺตมโน สุสมาหิโต (สฺยา. ปี.), สนฺตมโน สมาหิโต (ก.)];
วนฺตโลกามิโส ภิกฺขุ, ‘‘อุปสโนฺต’’ติ วุจฺจติฯ

๓๗๙. อตฺตนา โจทยตฺตานํ, ปฏิมํเสถ อตฺตนา [ปฏิมาเส อตฺตมตฺตนา (สี. ปี.), ปฏิมํเส ตมตฺตนา (สฺยา.)];
โส อตฺตคุโตฺต สติมา, สุขํ ภิกฺขุ วิหาหิสิฯ

๓๘๐. อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ, (โก หิ นาโถ ปโร สิยา) [( ) วิเทสโปตฺถเกสุ นตฺถิ]
อตฺตา หิ อตฺตโน คติ;
ตสฺมา สํยมมตฺตานํ [สํยมย’ตฺตานํ (สี. ปี.)], อสฺสํ ภทฺรํว วาณิโชฯ

๓๘๑. ปาโมชฺชพหุโล ภิกฺขุ, ปสโนฺน พุทฺธสาสเน;
อธิคเจฺฉ ปทํ สนฺตํ, สงฺขารูปสมํ สุขํฯ

๓๘๒. โย หเว ทหโร ภิกฺขุ, ยุญฺชติ พุทฺธสาสเน;
โสมํ [โส อิมํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] โลกํ ปภาเสติ, อพฺภา มุโตฺตว จนฺทิมาฯ

ภิกฺขุวโคฺค ปญฺจวีสติโม นิฏฺฐิโตฯ

๒๖. พฺราหฺมณวโคฺค

๓๘๓. ฉินฺท โสตํ ปรกฺกมฺม, กาเม ปนุท พฺราหฺมณ;
สงฺขารานํ ขยํ ญตฺวา, อกตญฺญูสิ พฺราหฺมณฯ

๓๘๔. ยทา ทฺวเยสุ ธเมฺมสุ, ปารคู โหติ พฺราหฺมโณ;
อถสฺส สเพฺพ สํโยคา, อตฺถํ คจฺฉนฺติ ชานโตฯ

๓๘๕. ยสฺส ปารํ อปารํ วา, ปาราปารํ น วิชฺชติ;
วีตทฺทรํ วิสํยุตฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๓๘๖. ฌายึ วิรชมาสีนํ, กตกิจฺจมนาสวํ;
อุตฺตมตฺถมนุปฺปตฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๓๘๗. ทิวา ตปติ อาทิโจฺจ, รตฺติมาภาติ จนฺทิมา;
สนฺนโทฺธ ขตฺติโย ตปติ, ฌายี ตปติ พฺราหฺมโณ;
อถ สพฺพมโหรตฺตึ [สพฺพมโหรตฺตํ (?)], พุโทฺธ ตปติ เตชสาฯ

๓๘๘. พาหิตปาโปติ พฺราหฺมโณ, สมจริยา สมโณติ วุจฺจติ;
ปพฺพาชยมตฺตโน มลํ, ตสฺมา ‘‘ปพฺพชิโต’’ติ วุจฺจติฯ

๓๘๙. น พฺราหฺมณสฺส ปหเรยฺย, นาสฺส มุเญฺจถ พฺราหฺมโณ;
ธี [ธิ (สฺยา. พฺยากรเณสุ)] พฺราหฺมณสฺส หนฺตารํ, ตโต ธี ยสฺส [โย + อสฺส = ยสฺส] มุญฺจติฯ

๓๙๐. น พฺราหฺมณเสฺสตทกิญฺจิ เสโยฺย, ยทา นิเสโธ มนโส ปิเยหิ;
ยโต ยโต หึสมโน นิวตฺตติ, ตโต ตโต สมฺมติเมว ทุกฺขํฯ

๓๙๑. ยสฺส กาเยน วาจาย, มนสา นตฺถิ ทุกฺกฏํ;
สํวุตํ ตีหิ ฐาเนหิ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๓๙๒. ยมฺหา ธมฺมํ วิชาเนยฺย, สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิตํ;
สกฺกจฺจํ ตํ นมเสฺสยฺย, อคฺคิหุตฺตํว พฺราหฺมโณฯ

๓๙๓. น ชฏาหิ น โคเตฺตน, น ชจฺจา โหติ พฺราหฺมโณ;
ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธโมฺม จ, โส สุจี โส จ พฺราหฺมโณฯ

๓๙๔. กึ เต ชฏาหิ ทุเมฺมธ, กึ เต อชินสาฏิยา;
อพฺภนฺตรํ เต คหนํ, พาหิรํ ปริมชฺชสิฯ

๓๙๕. ปํสุกูลธรํ ชนฺตุํ, กิสํ ธมนิสนฺถตํ;
เอกํ วนสฺมึ ฌายนฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๓๙๖. น จาหํ พฺราหฺมณํ พฺรูมิ, โยนิชํ มตฺติสมฺภวํ;
โภวาทิ นาม โส โหติ, สเจ โหติ สกิญฺจโน;
อกิญฺจนํ อนาทานํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๓๙๗. สพฺพสํโยชนํ เฉตฺวา, โย เว น ปริตสฺสติ;
สงฺคาติคํ วิสํยุตฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๓๙๘. เฉตฺวา นทฺธึ [นนฺธึ (ก. สี.), นนฺทึ (ปี.)] วรตฺตญฺจ, สนฺทานํ [สนฺทามํ (สี.)] สหนุกฺกมํ;
อุกฺขิตฺตปลิฆํ พุทฺธํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๓๙๙. อกฺโกสํ วธพนฺธญฺจ, อทุฏฺโฐ โย ติติกฺขติ;
ขนฺตีพลํ พลานีกํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๐. อกฺโกธนํ วตวนฺตํ, สีลวนฺตํ อนุสฺสทํ;
ทนฺตํ อนฺติมสารีรํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๑. วาริ โปกฺขรปตฺเตว, อารเคริว สาสโป;
โย น ลิมฺปติ [ลิปฺปติ (สี. ปี.)] กาเมสุ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๒. โย ทุกฺขสฺส ปชานาติ, อิเธว ขยมตฺตโน;
ปนฺนภารํ วิสํยุตฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๓. คมฺภีรปญฺญํ เมธาวึ, มคฺคามคฺคสฺส โกวิทํ;
อุตฺตมตฺถมนุปฺปตฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๔. อสํสฏฺฐํ คหฏฺเฐหิ, อนาคาเรหิ จูภยํ;
อโนกสาริมปฺปิจฺฉํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๕. นิธาย ทณฺฑํ ภูเตสุ, ตเสสุ ถาวเรสุ จ;
โย น หนฺติ น ฆาเตติ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๖. อวิรุทฺธํ วิรุทฺเธสุ, อตฺตทณฺเฑสุ นิพฺพุตํ;
สาทาเนสุ อนาทานํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๗. ยสฺส ราโค จ โทโส จ, มาโน มกฺโข จ ปาติโต;
สาสโปริว อารคฺคา [อารเคค (ก.)], ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๘. อกกฺกสํ วิญฺญาปนึ, คิรํ สจฺจมุทีรเย;
ยาย นาภิสเช กญฺจิ [กิญฺจิ (ก.)], ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๐๙. โยธ ทีฆํ ว รสฺสํ วา, อณุํ ถูลํ สุภาสุภํ;
โลเก อทินฺนํ นาทิยติ [นาเทติ (ม. นิ. ๒.๔๕๙)], ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๐. อาสา ยสฺส น วิชฺชนฺติ, อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ;
นิราสาสํ [นิราสยํ (สี. สฺยา. ปี.), นิราสกํ (?)] วิสํยุตฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๑. ยสฺสาลยา น วิชฺชนฺติ, อญฺญาย อกถํกถี;
อมโตคธมนุปฺปตฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๒. โยธ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ, อุโภ สงฺคมุปจฺจคา;

อโสกํ วิรชํ สุทฺธํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๓. จนฺทํว วิมลํ สุทฺธํ, วิปฺปสนฺนมนาวิลํ;
นนฺทีภวปริกฺขีณํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๔. โยมํ [โย อิมํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ปลิปถํ ทุคฺคํ, สํสารํ โมหมจฺจคา;
ติณฺโณ ปารคโต [ปารคโต (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ฌายี, อเนโช อกถํกถี;
อนุปาทาย นิพฺพุโต, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๕. โยธ กาเม ปหนฺตฺวาน [ปหตฺวาน (สี. ปี.)], อนาคาโร ปริพฺพเช;
กามภวปริกฺขีณํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ [อิทํ คาถาทฺวยํ วิเทสโปตฺถเกสุ สกิเทว ทสฺสิตํ]ฯ

๔๑๖. โยธ ตณฺหํ ปหนฺตฺวาน, อนาคาโร ปริพฺพเช;
ตณฺหาภวปริกฺขีณํ , ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๗. หิตฺวา มานุสกํ โยคํ, ทิพฺพํ โยคํ อุปจฺจคา;
สพฺพโยควิสํยุตฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๘. หิตฺวา รติญฺจ อรติญฺจ, สีติภูตํ นิรูปธึ;
สพฺพโลกาภิภุํ วีรํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๑๙. จุตึ โย เวทิ สตฺตานํ, อุปปตฺติญฺจ สพฺพโส;
อสตฺตํ สุคตํ พุทฺธํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๒๐. ยสฺส คตึ น ชานนฺติ, เทวา คนฺธพฺพมานุสา;
ขีณาสวํ อรหนฺตํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๒๑. ยสฺส ปุเร จ ปจฺฉา จ, มชฺเฌ จ นตฺถิ กิญฺจนํ;
อกิญฺจนํ อนาทานํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๒๒. อุสภํ ปวรํ วีรํ, มเหสึ วิชิตาวินํ;
อเนชํ นฺหาตกํ [นหาตกํ (สี. สฺยา. กํ ปี.)] พุทฺธํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

๔๒๓. ปุพฺเพนิวาสํ โย เวทิ, สคฺคาปายญฺจ ปสฺสติ,
อโถ ชาติกฺขยํ ปตฺโต, อภิญฺญาโวสิโต มุนิ;
สพฺพโวสิตโวสานํ, ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํฯ

พฺราหฺมณวคฺโค ฉพฺพีสติโม นิฏฺฐิโตฯ

(เอตฺตาวตา สพฺพปฐเม ยมกวคฺเค จุทฺทส วตฺถูนิ, อปฺปมาทวคฺเค นว, จิตฺตวคฺเค นว, ปุปฺผวคฺเค ทฺวาทส, พาลวคฺเค ปนฺนรส, ปณฺฑิตวคฺเค เอกาทส, อรหนฺตวคฺเค ทส, สหสฺสวคฺเค จุทฺทส, ปาปวคฺเค ทฺวาทส, ทณฺฑวคฺเค เอกาทส, ชราวคฺเค นว, อตฺตวคฺเค ทส, โลกวคฺเค เอกาทส, พุทฺธวคฺเค นว [อฏฺฐ (ก.)], สุขวคฺเค อฏฺฐ, ปิยวคฺเค นว, โกธวคฺเค อฏฺฐ, มลวคฺเค ทฺวาทส, ธมฺมฏฺฐวคฺเค ทส, มคฺควคฺเค ทฺวาทส, ปกิณฺณกวคฺเค นว, นิ

รยวเคฺค นว, นาควเคฺค อฏฺฐ, ตณฺหาวเคฺค ทฺวาทส, ภิกฺขุวเคฺค ทฺวาทส, พฺราหฺมณวเคฺค จตฺตาลีสาติ ปญฺจาธิกานิ ตีณิ วตฺถุสตานิฯ

> สเตวีสจตุสฺสตา, จตุสจฺจวิภาวินา;
> สตฺตตฺตยญฺจ วตฺถูนํ, ปญฺจาธิกํ สมุฏฺฐิตาติ) [( ) เอตฺถนฺตเร ปาโฐ วิเทสโปตฺถเกสุ นตฺถิ, อฏฺฐกถาสุเยว ทิสฺสติ]ฯ

[ธมฺมปทสฺส วคฺคสฺสุทฺทานํ§ยมกํ ปมาทํ จิตฺตํ, ปุปฺผํ พาลญฺจ ปณฺฑิตํฯ§รหนฺตํ สหสฺสํ ปาปํ, ทณฺฑํ ชรา อตฺตโลกํฯ§พุทฺธํ สุขํ ปิยํ โกธํ, มลํ ธมฺมฏฺฐมคฺคญฺจฯ§ปกิณฺณกํ นิรยํ นาคํ, ตณฺหา ภิกฺขู จ พฺราหฺมโณฯ§คาถายุทฺทานํ§ยมเก วีสคาถาโย, อปฺปมาทโลกมฺหิ จฯ§ปิเย ทฺวาทสคาถาโย, จิเตฺต ชรเตฺตกาทสฯ§ปุปฺผพาลสหสฺสมฺหิ, พุทฺธ มคฺค ปกิณฺณเกฯ§โสฬส ปณฺฑิเต โกเธ, นิรเย นาเค จตุทฺทสฯ§อรหเนฺต ทสคฺคาถา, ปาปสุขมฺหิ เตรสฯ§สตฺตรส ทณฺฑธมฺมเฏฺฐ, มลมฺหิ เอกวีสติฯ§ตณฺหาวเคฺค สตฺตพฺพีส, เตวีส ภิกฺขุวคฺคมฺหิฯ§พฺราหฺมเณ เอกตาลีส, จตุสฺสตา สเตวีสฯ (ก.)]

ธมฺมปเท วคฺคานมุทฺทานํ –

> ยมกปฺปมาโท จิตฺตํ, ปุปฺผํ พาเลน ปณฺฑิโต;
> อรหโนฺต สหสฺสญฺจ, ปาปํ ทเณฺฑน เต ทสฯ
>
> ชรา อตฺตา จ โลโก จ, พุโทฺธ สุขํ ปิเยน จ;
> โกโธ มลญฺจ ธมฺมโฏฺฐ, มคฺควเคฺคน วีสติฯ
>
> ปกิณฺณํ นิรโย นาโค, ตณฺหา ภิกฺขุ จ พฺราหฺมโณ;
> เอเต ฉพฺพีสติ วคฺคา, เทสิตาทิจฺจพนฺธุนาฯ

คาถานมุทฺทานํ –

> ยมเก วีสติ คาถา, อปฺปมาทมฺหิ ทฺวาทส;
> เอกาทส จิตฺตวเคฺค, ปุปฺผวคฺคมฺหิ โสฬสฯ
>
> พาเล จ โสฬส คาถา, ปณฺฑิตมฺหิ จตุทฺทส;
> อรหเนฺต ทส คาถา, สหเสฺส โหนฺติ โสฬสฯ
>
> เตรส ปาปวคฺคมฺหิ, ทณฺฑมฺหิ ทส สตฺต จ;
> เอกาทส ชรา วเคฺค, อตฺตวคฺคมฺหิ ตา ทสฯ
>
> ทฺวาทส โลกวคฺคมฺหิ, พุทฺธวคฺคมฺหิ ฐารส [โสฬส (สพฺพตฺถ)];
> สุเข จ ปิยวเคฺค จ, คาถาโย โหนฺติ ทฺวาทสฯ
>
> จุทฺทส โกธวคฺคมฺหิ, มลวเคฺคกวีสติ;
> สตฺตรส จ ธมฺมเฏฺฐ, มคฺควเคฺค สตฺตรสฯ
>
> ปกิเณฺณ โสฬส คาถา, นิรเย นาเค จ จุทฺทส;
> ฉพฺพีส ตณฺหาวคฺคมฺหิ, เตวีส ภิกฺขุวคฺคิกาฯ

เอกตาลีสคาถาโย, พฺราหฺมเณ วคฺคมุตฺตเม;
คาถาสตานิ จตฺตาริ, เตวีส จ ปุนาปเร;
ธมฺมปเท นิปาตมฺหิ, เทสิตาทิจฺจพนฺธุนาติฯ

ธมฺมปทปาฬิ นิฏฺฐิตาฯ